

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPOLEČENSKÝCH VĚD

**SOUČASNÝ STAV A PERSPEKTIVY MEDIÁLNÍ VÝCHOVY NA
VYBRANÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH JIHOČESKÉHO KRAJE
(ANALÝZA DIDAKTICKÝCH METOD)**

Diplomová práce

The current state and prospects of media education in selected schools in the region of
South Bohemia (The Anylysis of didactic methods)

Thesis

Autorka: Martina Müllerová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Helena Pavličíková, CSc.

České Budějovice 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji upřímně PhDr. Heleně Pavličkové, CSc. za odborné vedení diplomové práce, za cenné rady a připomínky, které mi poskytla při psaní této práce.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá jedním z průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy – mediální výchovou. Na konkrétních příkladech z vybraných škol Jihočeského kraje popisuje současnou realizaci důležitých témat mediální gramotnosti a ukazuje její klady a nedostatky, včetně příkladů dobré praxe. Cílem práce je podat hodnocení nového rozměru vzdělávání – mediální výchovy – v rámci daného regionu.

ANNOTATION

The thesis is focused on one of cross-disciplinary topics of Framework Education Programme for Basic Education – media education. By means of concrete examples from selected schools in the region of South Bohemia it describes current realization of important topics in media literacy and shows its pros and cons, including examples of good experience. The aim of this work is to give classification of a new educational dimension – media education – within the given region.

OBSAH

1. PROBLEMATIKA MEDIÁLNÍ GRAMOTNOSTI.....	8
1.1. NOVÁ SVÉBYTNÁ KOMPETENCE – MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST.....	8
1.2. ZMĚNY RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU	10
1.3. POPIS A PROMĚNA MEDIÁLNÍ KRAJINY, EXISTENCE SÍŤOVÝCH – SOCIÁLNÍCH – MÉDIÍ.....	11
1.4. NOVODOBÝ FENOMÉN FACEBOOK.....	14
1.5. MLADÁ GENERACE SE POLITIZUJE.....	17
1.6. KYBERŠIKANA A KYBERGROOMING	21
1.7. BEZPEČNÉ UŽÍVÁNÍ INTERNETU	26
1.8. DRUHÁ STRANA KYBERŠIKANY – UČITELÉ JAKO OBĚTI.....	29
1.9. OPORA V LEGISLATIVĚ	31
1.10. MOŽNOSTI DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ	32
2. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU MEDIÁLNÍ VÝCHOVY.....	36
2.1. ZÁKLADNÍ ŠKOLA NÁRODNÍ 1018, Prachatice	37
2.2. ZÁKLADNÍ ŠKOLA VODŇANSKÁ, Prachatice	41
2.3. ZÁKLADNÍ ŠKOLA ZLATÁ STEZKA, Prachatice	45
2.4. ZÁKLADNÍ ŠKOLA MÁJ I M. Chlajna 21, České Budějovice	47
2.5. ZÁKLADNÍ ŠKOLA MÁJ 2 M. Chlajna 23, České Budějovice	49
2.6. ZÁKLADNÍ ŠKOLA MATICE ŠKOLSKÉ 3, České Budějovice	51
2.7. ZÁKLADNÍ ŠKOLA DUKELSKÁ 11, České Budějovice.....	54
2.8. ZÁKLADNÍ ŠKOLA GRÜNVALDOVA 13, České Budějovice.....	57
2.9. ZÁKLADNÍ ŠKOLA KUBATOVA 1, České Budějovice	59
2.10. CÍRKEVNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA RUDOLFOVSKÁ 23, Č. Budějovice.....	62
2.11. ZÁKLADNÍ ŠKOLA J. Š. BAARA, České Budějovice.....	64
2.12. ZÁKLADNÍ ŠKOLA NERUDOVA 810/9, České Budějovice.....	65
2.13. ZÁKLADNÍ ŠKOLA O. NEDBALA, České Budějovice	66
2.14. VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	67
ZÁVĚR	69
RESUMÉ	71
ZDROJE.....	73

ÚVOD

Výuka v České republice dostala po roce 2005 díky reformě školství nový rozměr. Vznik Rámcového vzdělávacího programu posunul úroveň a hloubku vzdělávání. Zavedením Rámcového vzdělávacího programu, a posléze Školních vzdělávacích programů, základní školy dostaly určitou volnost. Základní vzdělávání se mohlo oprostít od povinných učebních osnov a vytvořit si vlastní koncepci vzdělávání, kterou si základní školy a nižší stupně gymnázií nastavily podle svých potřeb a možností. Povinnými se staly očekávané výstupy na konci třetího, pátého a devátého ročníku. Očekávané výstupy na konci pátého a devátého ročníku jsou závazné a slouží ke srovnání úrovně žáků před vstupy na nižší gymnázia a střední školy. Dále byly stanoveny klíčové kompetence žáků, tedy kvality, které má škola prohlubovat a usilovat o jejich rozvoj.

Velkou novinkou v novém vzdělávacím programu jsou takzvaná průřezová témata. Rámcový vzdělávací program vymezil několik dosud nepostihnutých oblastí vzdělávání. Zavedením průřezových témat do výuky na všech základních školách a nižších gymnáziích, uvedl v povinnost vzdělávání v oblasti Mediální výchovy. Minulá koncepce vzdělávání jednoduše „přestala stačit“ vývoji současného světa. Pedagogická i laická veřejnost si uvědomuje důležitost prohloubení obsahů vzdělávání.

Dané téma jsem si vybrala díky tomu, že jsem na Pedagogické fakultě absolvovala několik předmětů souvisejících s tématem a velice mě problematika Mediální výchovy zaujala. Déle proto, že mou aprobací je výchova k občanství. Domnívám se, že právě učitelé výchovy k občanství (a českého jazyka), se s Mediální výchovou – díky povinné integraci průřezového tématu do předmětu – setkávají velmi často.

V první části své práce zdůvodním potřebu nově vzniklého kurikula. Vysvětlím, proč je třeba vzdělávat žáky na základních školách v mediální problematice a jak je důležité vytvořit a nadále u nich prohlubovat mediální gramotnost.

První kapitola bude věnována seznámení s problematikou průřezového tématu Mediální výchova. Vzniku nové svébytné kompetence ve vzdělávání – mediální gramotnosti – a její ukotvení v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.

Druhá kapitola první části se bude věnovat proměnám Rámcového vzdělávacího programu. Tyto proměny a dodatky do Rámcového vzdělávacího programu dokladují

neustálý vývoj v oblasti vzdělávacích obsahů. Například se jedná o vložení nového doplňujícího vzdělávacího oboru nazvaného Filmová/Audiovizuální výchova. Tato skutečnost dokládá aktuálnost tématu této diplomové práce.

Třetí kapitola popíše proměnu mediální krajiny a bude věnována také nově vzniklým sociálním médiím. Se sociálními – síťovými – médii je spojena problematika kybernetického prostoru. Kybernetický prostor navštěvuje stále více dětí a mohou se v tomto prostoru stát oběťmi odcizení se od reality, oběťmi sebezničujícího jednání. Kapitola popisuje problematiku sociální komunikace v kyberprostoru.

Ve čtvrté kapitole se budu věnovat novodobému fenoménu, tedy síťovému médiu Facebook. Jeho vzniku a charakteristice, ale především nástrahám spojeným s užíváním tohoto média. Popíši zhoubné následky a mnohdy neuvážené chování „facebookové“ generace a nově pojmenovanou závislost „Poruchu nedostatku informací.“

Pátá kapitola bude věnována politizaci mladé generace, která souvisí s existencí síťových médií. Kapitola se opírá o názory publicisty a spisovatele Karla Hvíždaly a politologa Jiřího Pehe.

Šestá kapitola mé práce pojedná o kyberšikaně, kybergroomingu a dalších patologických formách chování souvisejících s kyberprostorem a novými médii. V kapitole bude uvedeno několik příkladů kyberšikany z českého prostředí.

Sedmá kapitola shrne rizika a z toho plynoucí pravidla pro rodiče a děti k bezpečnému užívání internetu.

V osmé kapitole nastíním druhou stránku kyberšikany. Kyberšikanu, ve které se stávají oběťmi učitelé a žáci jsou v pozicích útočníků. Uveden příklad kauzy šikanovaného učitele ze Železného Brodu.

Devátá kapitola podá stručnou legislativní oporu obětem kybernetické šikany.

Desátá kapitola první části práce se zaměří na další vzdělávání učitelů v oblasti průřezového tématu Mediální výchova. Uvede několik univerzitních pracovišť, center, společností a portálů, které se zaměřují na školení pedagogických pracovníků.

Druhá část mé práce podá analýzu současného stavu Mediální výchovy na vybraných školách Jihočeského kraje. V této části práce je podrobně popsán současný stav a perspektivy Mediální výchovy deseti základních škol z Českých Budějovic a tří základních škol z Prachatic. Každé základní škole bude věnována jedna kapitola, na jejímž konci bude subjektivní hodnocení přístupu k informacím, hodnocení metod

a ochota pedagogických pracovníků ke spolupráci. Na konci druhého celku je shrnutí, takzvané vyhodnocení výzkumu druhé části diplomové práce. Použita bude metoda obsahové analýzy Školního vzdělávacího programu, rozhovory s učiteli, obsahová analýza školních časopisů.

Je třeba vyzdvihnout aktuálnost tématu diplomové práce. Samotný výzkum vznikl v roce 2011, tedy se jedná o skutečně aktuální obraz Mediální výchovy na základních školách.

1. PROBLEMATIKA MEDIÁLNÍ GRAMOTNOSTI

1.1. NOVÁ SVÉBYTNÁ KOMPETENCE – MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání byl schválen v roce 2004 a uveden v platnost od 1. září 2005. Dokument se stal závazným pro tvorbu Školního vzdělávacího programu v základním vzdělávání a byl určen všem základním školám i víceletým gymnáziím. Výzkumný ústav pedagogický v Praze vydal Manuál pro tvorbu Školního vzdělávacího programu, podle kterého měly všechny základní školy v České republice za úkol sestavit vlastní vzdělávací programy podle stanovených pravidel. Součástí Rámcového vzdělávacího programu jsou od počátku takzvaná průřezová témata. *„Průřezová témata reprezentují v RVP ZV okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.“* (Jeřábek, RVP ZV 2007: s. 90)

Průřezových témat je šest: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova.

Pravidla pro začlenění průřezových témat a celkovou tvorbu Školního vzdělávacího programu upravuje Manuál pro tvorbu Školního vzdělávacího programu. *„Průřezová témata se realizují v průběhu 1. a 2. stupně v libovolných ročnících tak, aby na konci 1. stupně i na konci 2. stupně žáci prošli všemi průřezovými tématy a do konce 9. ročníku se seznámili se všemi tematickými okruhy průřezových témat; začlenění průřezových témat a jejich tematických okruhů do ročníků je možné volit v libovolném pořadí tak, aby podporovalo výchovné a vzdělávací strategie na úrovni školy a prohlubovalo výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů; průřezová témata mohou být realizována třemi základními formami: integrací obsahu tematických okruhů průřezového tématu do vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů, projektem, samostatným předmětem; případně jejich kombinacemi“* (Jeřábek, Manuál pro tvorbu ŠVP ZV: s. 38–39).

Jako všechna průřezová témata i Mediální výchova obsahuje jasně definované Tematické okruhy. Jsou to jakési výstupy, dovednosti, které si má žák osvojit a na konci procesu vzdělávání jimi disponovat. Tematické okruhy *„procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Tím přispívají ke*

komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností.“ (Jeřábek, RVP ZV 2007: s. 90)

*Tematické okruhy průřezového tématu Mediální výchovy jsou rozděleny do dvou kategorií a jich dohromady sedm: Tematické okruhy receptivních činností, kam spadá **Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení** (pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě,...), **Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality** (rozdíl mezi reklamou a zprávou a mezi „faktickým“ a „fiktivním“ obsahem, vztah mediálních sdělení a sociální zkušenosti,...), **Stavba mediálních sdělení** (principy sestavování zpravodajství a jejich identifikace, zezábavňující principy,...), **Vnímání autora mediálních sdělení** (identifikování postojů a názorů autora v mediovaném sdělení, výrazové prostředky a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci,...) a **Fungování a vliv médií ve společnosti** (faktory ovlivňující média, způsoby financování médií a jejich dopady, vliv médií na každodenní život, společnost, politický život a kulturu z hlediska současné i historické perspektivy,...). Druhou skupinou jsou tematické okruhy produktivních činností, konkrétně **Tvorba mediálního sdělení** (uplatnění a výběr výrazových prostředků a jejich kombinací pro tvorbu věcně správných a komunikačně vhodných sdělení, tvorba mediálního sdělení pro školní časopis, rozhlas, televizi či internetové médium,...) a **Práce v realizačním týmu** redakce školního časopisu, rozhlasu, televize či internetového média, utváření týmu, význam různých věkových a sociálních skupin pro obohacení týmu, pravidelnost mediální produkce,...). (Jeřábek, RVP ZV: s. 102–103)*

Na tomto místě je třeba vyzdvihnout důležitost Mediální výchovy, mediální gramotnosti žáků a budoucích generací naší společnosti. Dnešní společnost vyžaduje samozřejmě gramotnost lingvistickou, etickou, sociální a v neposlední řadě také gramotnost počítačovou a mediální. Předpokládá se, že každý člověk žijící v mediální krajině, jí je absolutně obklopen. Velkou většinu našich žáků, dětí a dospívajících, již zcela pohltila. Stávají se závislými na nejrůznějších hrách, mobilní komunikaci, síťových dorozumívacích médiích, blozích a málokdy si uvědomují nejrůznější nebezpečí, která číhají při každém „kliknutí“ počítačové myši nebo klávesnice. Aby se žáci stali správnými uživateli internetu, chápajícími bytostmi kybernetického světa a všeobklopujícího světa médií, musí jim učitelé poskytnout informace, ve kterých se sami pro jejich množství nemohou orientovat. Je velice důležité děti vzdělat v této

oblasti, aby se nestaly jen pasivními příjemci mediálních sdělení, ale aby je dokázaly kriticky posoudit, utvořit si vlastní názor ať již politický či sociální a nebyly odkázané na pouhé podsouvání informací, o kterých budou média svorně tvrdit, že pravdivě zprostředkovaných. V dnešní době je vyzdvihován význam mediálního vzdělávání a důležitost utváření mediální gramotnosti u žáků a schopnosti kritického přístupu k informacím, jako jedné z důležitých dovedností pro plnohodnotný život v kybernetickém světě 21. století.

1.2. ZMĚNY RÁMCOVÉHO VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Rámcový vzdělávací program prochází častými změnami a od počátku se vyvíjí. Původní verze byla vydána s platností od 1. září 2005, v průběhu roku 2007 byl Rámcový vzdělávací program pozměněn celkem dvakrát, pozměněná verze nabyla platnosti dne 1. září 2007. V roce 2010 podstupuje Rámcový vzdělávací program další pozměnění. Opatřením ministra školství Josefa Dobeše s účinností od 1. září 2010 se do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání vkládá nový doplňující vzdělávací obor – Filmová/Audiovizuální výchova. *„Doplňující vzdělávací obor Filmová/Audiovizuální výchova poskytuje školám možnost obohatit vzdělávací obsah základního vzdělávání ve vzdělávací oblasti Umění a kultura. Vymezený vzdělávací obsah podporuje rozvoj žáků jako uživatelů filmových a obecně audiovizuálních produktů a zároveň rozvíjí jejich vnímavost tvůrčí schopnosti prostřednictvím filmových/audiovizuálních výrazových prostředků. [...] Důraz je kladen na postupný rozvoj vnímání filmových/audiovizuálních děl. Žáci se na základě jednoduchých tvůrčích experimentů učí „řeči filmu“ tak, aby mohli mít větší užitek z vnímání děl filmové/vizuální kultury. Učí se lépe porozumět možnostem jednotlivých typů filmových/audiovizuálních sdělení vycházejících buď z přesného obrazu okolního světa (dokumentární pojetí), nebo umělého obrazu více či méně možného světa (hraný film) i obrazu, který vychází z technických možností rozšiřujících „filmovou řeč“ o triky, animace a další výtvarné prvky. Stejně významnou složkou vzdělávacího obsahu jsou vlastní tvořivé činnosti žáků s využitím jednoduchých technických a výrazových prostředků typických pro film a audiovizuální umění obecně.“* (Změnový list k RVP ZV: 2010)

Filmová/Audiovizuální výchova sice není přímo řazena mezi průřezová témata, není tedy formálně zařazena v Rámcovém vzdělávacím programu mezi problematiku Mediální výchovy, ale pokud se jedná o tvořivou činnost žáků s využitím jednoduchých

technických a výrazových prostředků typických pro film a audiovizuální umění, evidentně s Mediální výchovou souvisí. Konkrétně v oblasti produktivních činností zahrnujících Tvorbu mediálních sdělení a Práce v realizačním týmu. Rozhodně souvisí s faktickým naplňováním učebních obsahů Mediální výchovy a technickým zázemím, které je pro Filmovou/Audiovizuální výchovu potřeba. Takové technické zázemí mnohé školy vybudovaly v návaznosti na začleňování průřezového tématu Mediální výchova do Školního vzdělávacího programu. Mediální učebna bývá výsledkem například grantu Evropských a sociálních fondů, jako tomu je v případě základní školy Národní 1018 v Prachaticích, nebo grantu Státní informační politiky ve vzdělávání z roku 2006, kdy si multimediální studio zařídila základní škola Vodňanská 287 v Prachaticích, která byla jednou z pilotních škol podporujících začleňování průřezových témat do výuky. Takové zázemí jistě bude k naplňování Filmové/Audiovizuální výchovy ku prospěchu.

Filmová/Audiovizuální výchova jen dokládá fakt, že technika a svět médií postupuje velkou rychlostí a je třeba učit děti chápání mediálního, audiovizuálního a filmového světa. V roce 2005, kdy Rámcový vzdělávací program vznikal, se s audiovizuální ani filmovou výchovou nepočítalo, technický a společenský vývoj posledních pěti let dokazuje, že je třeba pokrýt ve vzdělávacím obsahu tuto neustále se vyvíjející problematiku. Dosavadní pokrytí vzdělávacích obsahů přestává požadavkům současné doby stačit.

1.3. POPIS A PROMĚNA MEDIÁLNÍ KRAJINY, EXISTENCE SÍŤOVÝCH – SOCIÁLNÍCH – MÉDIÍ

Jaký je vliv médií na naše životy, respektive na životy našich žáků? Vědci i laická veřejnost se snaží najít odpověď na tyto a podobné otázky prakticky od vzniku médií jako takových. Od vzniku prvních tištěných médií je možné se ptát, jak ovlivňují například politický život. Média mají být „hlídacím psem demokracie“. Dnes je zřetelné, jakým způsobem (a to i zhoubným) mohou média sehrávat důležitou roli v politickém marketingu a v utváření veřejného mínění na politické i jiné subjekty veřejnosti. Za příklad poslouží italský předseda vlády Silvio Berlusconi, který velice rafinovaně „vlastní“ velké mediální impérium. Kromě několika novin jde hlavně o společnost provozující několik soukromých televizních kanálů. Vlastní také i většinový podíl ve veřejnoprávní televizi. Již několikrát byl veden soudní proces kvůli ovlivňování veřejného mínění ve svůj prospěch. Dokonce bývá uváděno, že je druhým nejbohatším mužem v Itálii. Jak mohou taková média dokládat pravdivý obrázek

politické situace v zemi, když jsou ovlivňována jednou jedinou osobou? Úkolem učitelů je poučit žáky o takových praktikách. Je třeba, aby o takových skutečnostech věděli a dokázali kriticky přijímat informace takovými médii podávané. Je třeba, aby žáci o možných nepravdivostech médií přemýšleli. Tomuto problému se věnuje například tematický okruh receptivních činností nazvaný Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality a Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení. (více RVP ZV 2007: s. 102)

Dnes už víme, že „*média ovlivňují chování, postoje či názory jedinců, že mohou rozšiřovat obzory poznání, vzdělávat, pomáhat v politickém i spotřebitelském rozhodování, ovlivňovat životní styl (a tím i zdraví), ale také děsit, vyvolávat napětí, navádět ke společensky nežádoucímu jednání či uvádět v omyl. A také že mohou posilovat i ohrožovat stabilitu společnosti, podporovat nebo naopak brzdit společenské změny od změn strukturních po technologické inovace.*“ (Jirák, Köpplová 2007: s. 151)

Proměna mediální krajiny za posledních několik desetiletí a intenzivněji několik posledních let, je fascinující. Pohlcení mediální krajiny reklamou, která se ve velké míře usídlila i v našem mediálním prostředí. Vznik internetu se rovná další revoluci na poli lidské komunikace, dále vznik nejrůznějších síťových médií¹ typu Facebook nebo Twitter, komunikace s celým světem, kterou umožňují systémy ICQ nebo Skype, existence nejrůznějších autorských blogů, atd. V neposlední řadě jde ruku v ruce technologický pokrok, možnost připojit se k internetu z mobilního telefonu nebo iPodu. Dnešní generace dětí utváří skutečnost, že velké procento žáků chodí do školy s notebooky a laptopy. Knihy se nečtou tištěné, ale na PC nebo Tabletů a to nejlépe jejich redukováné verze. Dnes člověk nemusí složitě vyhledávat internetové kavárny, aby si přečetl e-mail. Možnost připojení k Wifi internetu je téměř všude, na školách, veřejných prostorách, dokonce i v autobuse. Kam toto ještě může vést? „*Internet změnil nás i způsob, jak žijeme, komunikujeme, nakupujeme, hledáme informace, vyděláváme peníze a bavíme se. Změnil politiku, ekonomiku i celou kulturu života. [...] Teď se o internetu hovoří jako o třetí revoluci v komunikaci lidstva.*“ (Vodička, Publicistika: 30. 10. 2009) Média a především síťová média radikálně proměňují životy, ale také chování dnešních dětí. Média proměnila samotné studium. V jistém slova smyslu je po dětech požadováno, aby na internetu a PC trávily určitý čas potřebný při plnění úkolů do školy.

¹ též **Sociální síť** je označení pro informační síť poskytované internetovými portály, které umožňují vytvářet virtuální společenství. Sociální síť nabízí prostor pro prezentaci lidí, komunikaci, navazování sociálních vztahů, vzdělávání, komerci (reklama, marketing, sociotechnika) nebo jakoukoli jinou lidskou činnost, kterou lze virtuálně realizovat.

S tím souvisí stále větší nároky, jaké jsou na žáky kladeny ze strany školy a rodičů. Napsat seminární práci či referát dneska naprosto předpokládá použití internetu a PC byť v sebemenší míře. Jen vyhledání a zamluvení knihy v knihovně bez využití internetu prakticky nejde. Dnes už na druhém stupni základní školy nechceme „luštit“ pravopis u odevzdaného referátu, chceme práci nejraději vytištěnou z počítače, na vysoké škole dokonce práce odevzdané rukopisem nebývají plnohodnotně akceptovány. Urychluje se tak kontrola a oprava. Na toto se současná doba nastavila a z takových návyků už asi neustoupí. Je holým faktem, že naše životy se staly v mnoha směrech medializovanými.

Používání internetu a především síťových médií se může snadno zvrhnout v amorální, deviantní chování. Děti jsou až příliš zranitelné, nemůžeme s nimi – jako učitelé ani jako rodiče – trávit 24 hodin času, nemůžeme je ochránit pouhým dohledem, kontrolou jejich činnosti. Málokdy rodiče o volnočasových aktivitách svých ratolestí vědí. Děti tráví spoustu volného času na internetu, kde se mnohdy doslova exhibují. Založí si blog, kde o sobě jsou schopny napsat intimní, snadno zneužitelné informace a bez cenzury a bez skrupulí je vystavit na odiv mediálnímu okolí. Děti stále častěji „utíkají“ do kybernetického světa. Čím je pro ně tolik nebezpečný?

„Kyberprostor narušuje normální socializaci mladého jedince prostřednictvím autorit rodičů či učitelů. Osobnost dítěte se utváří v „normálním“ světě i v kyberprostoru na principu odměny a trestu. Každý z těchto světů však funguje jinak. V reálu mladý člověk musí řešit konflikty s konvencemi a nakonec se stát kompetentní součástí společnosti. Kdežto jednotlivé součásti kyberprostoru nejsou nuceny k vzájemné interakci či odpovědnosti za důsledky jednání. [...] Vedle nepřírozeného úniku do světa fantazie počítačových her a virtuálních lákadel psychology nejvíce zajímá „on-line efekt ztráty zábran“. Ten se projevuje kupříkladu při nekonečném večerním chatování mládeže, tvorbě vlastních stránek a osobních zpovědí na internetových deníčcích (weblog).“ (Klimeš, Kavárna: 7. 1. 2006) Takové odcizení se od vlastní identity a ztráta zábran dává vzniknout kyberšikaně a dalšímu zhoubnému, často sebezničujícímu, chování mládeže.

„Mezi základní problémy komunikace v kyberprostoru patří a) anonymita; b) neviditelnost (sebe, ale i druhých a jejich reakcí); c) zrušené reakce (začíná oblíbený seriál dítěte, odejde tedy od počítače a jeho partner v chatroomu neví, proč debata nepokračuje); d) vnímání interakce ve své fantazii (partner v komunikaci je bez

jakéhokoliv reálného faktu utvořen jen ve fantazii); e) neutrální status (speciálně dítě se rádo zbaví některých „reálných obtíží“, jako je nízký věk či tlusté brýle; někdo však i celé své reálné osobnosti); f) on-line posílení komunikačního stylu (jestliže máte tendenci k podrážděnosti, v kyberprostoru tomu obvykle dáte volný průchod). Všechny uvedené body platí samozřejmě i pro dospělého, ovšem dítě s uvedenými možnostmi zachází jinak. Motivací je především dětská utopie experimentování s identitou, dále prozkoumávání prostoru kolem sebe (z tohoto pohledu je kyberprostor často mnohem lákavější než rodiči omezená realita), hledání důvěrných přátelství a touha začlenit se.“ (Klimeš, Kavárna: 7. 1. 2006)

1.4. NOVODOBÝ FENOMÉN FACEBOOK

Novodobý fenomén jménem Facebook byl na počátku svého vzniku elitním klubem pro studenty a absolventy Harvardu. Dnes je nejrozšířenějším a nejvlivnějším síťovým médiem světa. Facebooku byl předpovězen rychlý zánik, protože předešel svou dobu a jako takový sám sebe zničí. Zatím se však nestalo a tato sociální síť se stává absolutním vládcem na poli mezilidské komunikace. Tomuto fenoménu je věnován nespočet novinových a časopisových článků, o jeho zakladateli Marku Zuckerbergovi, studentovi Harvardu byl Davidem Fincherem natočen film. Facebook ovládá miliony „spřátelených“ lidí po celém světě. Mark Zuckerberg řekl „*Snážím se, aby byl svět otevřenější*“ a „*Éra soukromí skončila.*“ (Kočí, Strategie 2010: s. 27)

Roger Scruton² v rozhovoru pro společenský týdeník Reflex prohlásil: „*Spáchal jsem facebookovou sebevraždu.* „...*já tam donedávna byl! Protože moji studenti v Americe bez toho nějak se mnou nedokázali komunikovat. Pak jsem se smazal. Nějak jsem to nezvládal. Najednou se se mnou chtěly přátelit stovky lidí, které jsem ani neznal. [...] Lidé prostě žijí svůj sociální život na internetu místo toho, aby se raději sebrali a vyrazili za kamarády. Lidská pospolitosť prostě na internetu fungovat nemůže.*“ (Rybář, Reflex 2010: s. 52) Takto lze charakterizovat facebookovou generaci. Když si uživatel chce založit vlastní profil, musí mu být více než 13 let. Jenže co brání komukoliv schovanému za monitorem svého počítače zadat do kolonky věk narození

² Roger Scruton (1944) je britský konzervativní filozof a akademik, autor desítek knih a také dvou oper. Přednáší na univerzitách v Británii a USA a patří k horlivým zastáncům tradičních britských hodnot a života na venkově. V České republice má řadu příznivců, a to i proto, že sem ještě za komunistické éry od roku 1979 jezdil přednášet na bytové semináře a podporoval disidentské kruhy. Obdržel čestný doktorát Masarykovy univerzity v Brně, prezident Václav Havel mu udělil Medaili Za zásluhy. (Reflex 52-10, 2010: s. 55)

pár let navíc. Naprosto běžně si profily zakládají mladší třinácti let a dokonce i malé děti. S nadsázkou, kdo není na Facebooku, jako by nebyl.

Když se spolužáci budou bavit o včera probíraném tématu a určitý jedinec o něm nebude vědět, stává se outsiderem. Nehledě na to, že neví, kdy jdou kamarádi do kina, co se děje ve škole, když marodí, co dělali přátelé minulý večer a v tom případě stojí jaksi mimo hru. Takový facebookový profil jistě může sehrát pozitivní roli v případech, kdy se spolužáci po střední škole rozutečou do všech končin světa, a mohou nadále udržovat přátelství na dálku. Profil na Facebooku však s sebou nese někdy i život ohrožující situace. Alarmující je, že až příliš často se v novinách a na informačních serverech objevují informace o násilném chování uživatelů těchto sítí. Právě patologické chování některých uživatelů dělá ze sociálních sítí pastvu pro pedofily, sadisty a ostatní všemožně narušené osoby, kterým jsou děti bez váhání ochotny poskytnout intimní informace, naslepo se s nimi sejít, prozradit kde bydlí, atd. Přesně v těchto případech mají být děti schopny racionálně přemýšlet, neidealizovat si neznámé osoby a kriticky přijímat to, co se na Facebooku objevuje. Je zapotřebí žákům vysvětlit, že ten mile se tvářící vrstevník může být padesátiletý sadistický pedofil, že ta mladá krásná blondýnka, jejíž fotografii jsem přece viděl na jejím profilu, může být nebezpečná narušená osoba třeba i jiného pohlaví. Je úkolem učitelů a rodičů děti před takovými vlivy v rámci možností uchránit. Naučit děti, aby samy nebezpečným situacím předcházely. Právě to a ještě mnoho dalšího je úkolem Mediální výchovy. Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, pěstování kritického přístupu, hledání rozdílů mezi „faktickými“ a „fiktivními“ obsahy, atd. Jednoduše řečeno učit děti předvídat, neidealizovat realitu a takzvaně nenechat se obalamutit.

Několik příkladů, kdy nebezpečné používání síťových médií vedlo k násilnému chování – Případ z Ostravy: *„S třináctiletou dívkou se muž seznámil přes Facebook a později spolu komunikovali přes program ICQ. Došlo i k osobnímu setkání, nejdříve v restauraci a potom i v jeho bytě. Při opakovaných schůzkách se mu nakonec dívku podařilo přimět k různým sexuálním praktikám,“ uvedl vyšetřovatel případu Libor Šustek s tím, že dívka za svoji povolnost dostávala i peníze. (Honus, www.novinky.cz, 20. 1. 2011)*

„Rukou čtrnáctiletého vraha zemřela o víkendu v Litvě třináctiletá dívka, s níž se pachatel seznámil přes internet. Oznámila to dnes vilniuská policejní mluvčí. Dívka z jihilitevského města Alytus navázala osudovou známost přes sociální síť Facebook.“

(ČTK, www.novinky.cz, 17. 1. 2011) Litva je jedním ze států s nejrychleji se rozvíjející facebookovou komunitou na světě. Facebook využívá každý pátý občan.

„Australská policie apeluje na teenagery, aby na internetu nezpřístupňovali všem své fotografie s osobními údaji poté, co v Sydney minulý týden muž zabil dívku, kterou zlákal na Facebooku. Osmnáctiletá Nona Belomesoffová z domova odešla s tím, že bude pracovat pro organizaci pečující o zvířata.“ (rei, www.novinky.cz, 17. 5. 2010)

V souvislosti s tímto článkem lze doložit několik faktů ze zprávy výzkumného šetření realizovaného v rámci projektu Prevence nebezpečných komunikačních praktik spojených s elektronickou komunikací pro pedagogy a nepedagogy. Výzkum proběhl v letech 2010 – 2011 v rámci dotazníkového systému portálu E-Bezpečí. Výzkumného šetření se zúčastnilo 12 533 respondentů ze základních a středních škol všech krajů České republiky. V rámci výzkumu bylo zjištěno, že *„údaje, na základě kterých může být dítě vysledováno v reálném životě (např. jméno spolu s příjmením zveřejňuje 72,97 % a sděluje 60,22 % respondentů, adresu bydliště zveřejňuje 15,86 % a sděluje 15,11 % dotazovaných). Údaje, které vytvoří mezi dítětem a útočníkem komunikační kanál (např. e-mailovou adresu zveřejňuje 63,19 % a sděluje 47,26 % dětí, kontaktní údaje VoIP nebo IM zveřejňuje 29,51 % a sděluje 32,63 % dotazovaných, telefonní číslo zveřejňuje 22,80 % a sděluje 36,41 % respondentů)“*. (Krejčí, Kopecký 2010–2011: s. 18)

V poslední době vešel ve známost nový syndrom související se sítovými médii a moderními technologiemi. Vědci je nazývají jako Porucha nedostatku informací. *„Vědci zkoumali dobrovolníky, kteří 24 hodin nesměli používat emaily, esemesky, Facebook ani Twitter. Pozorovali u nich v této době rozvíjející se symptomy typické pro kuřáky snažící se přestat s kouřením. [...] Že (rozuměj zkoumání) pociťovali stavy nervozity, úzkosti a izolace. Zkoumaní se často automaticky natahovali pro mobily, aniž by je u sebe měli [...] jakoby procházeli šokovou terapií podobné pro narkomany léčící se ze závislosti. Jiní se nechali slyšet, že se cítili jako na dietě.“* (Michna, www.novinky.cz, 2. 1. 2011) Tento a mnoho dalších výzkumů potvrzují, jak jsou dnešní generace závislé na svých komunikačních technologiích. Také už je potvrzeno, že žáci využívající sociálních sítí mají horší prospěch. Dospívající mohou být na internetu závislí i tím způsobem, že ho vnímají jako únik do jiného světa, do světa, kde nejsou „na dohled“ rodičům a škole. *„Tato nová a nepříliš zmapovaná závislost však není neovlivnitelným důsledkem puberty. Nejčastěji pramení z rodinných problémů a kyberprostor umožňuje dítěti uvolnit skryté frustrace. [...] (řadí) mezi příznaky této*

závislosti lhaní dítěte o délce času stráveného u počítače, vzrůstající únavu a změny ve spánkovém režimu (dítě si často přivstane a naopak později ulehá, jen aby mohlo být déle u internetu), problémy ve škole, odluku od kamarádů a dosavadních koníčků, zhoršení hygienických návyků, neposlušnost vůči rodičům.“ (Klimeš, Kavárna: 7. 1. 2006)

1.5. MLADÁ GENERACE SE POLITIZUJE

Facebook a další síťová média se stávají jedním z nástrojů marketingové strategie mnoha moderních společností. Využívají se v průzkumech trhu, nebo jako šířitelé nejrůznějších reklamních sdělení. Také se stávají prostředkem ke zveřejňování a sdílení vlastních názorů, mnohdy politicky laděných. Uživatel se snadno stane sympatizantem, tedy členem nejrůznějších skupin, podporujících útlak pro psy, kosmetickou firmu, oblíbeného sportovce, atd. Mladá „internetová“ generace se stává generací politicky aktivních spoluobčanů. S trochou nadsázky se dá říci, že učitelé skutečně mají v rukou budoucnost národa. Rok 2010 byl v České republice na volby bohatý, volilo se do Poslanecké sněmovny, do Senátu i na komunální úrovni. Během předvolebního boje se v dubnu roku 2010 objevil na internetu pro mnohé pobuřující klip režiséra Petra Zlenky „Přemluv dědu a bábu“. Klip, ve kterém si hlavní roli zahráli Jiří Mádl a Martha Issová, burcoval společnost a vyvolal bipolární emoce. „*Martha Issová uvedla v Mladé frontě Dnes „Chtěli jsme vyburcovat mladé, aby šli k volbám. [...] Kritizovali jsme tu část generace, která byla vždycky ke všemu lhostejná.“ [...] S tím, že klip byl určen převážně mladým lidem, lze souhlasit. Internet, Facebook atd. jsou média či sociální sítě, které jsou určené převážně pro mladé, a proto i jazyk a styl – ač se nám libé nebo nelíbí – je přizpůsoben jazyku cílové skupiny, pro kterou je určen. Klip nám však právě proto připomíná něco podstatnějšího, a sice sílu internetu a občanské společnosti, která se zcela vymyká kontrole stranických sekretariátů, a přesto může změnit náladu ve veřejném prostoru. Poprvé jsme to u nás zažili v malém v roce 2009 před volbami do Evropského parlamentu, kdy právě sociální síť na internetu dokázala vyvolat tzv. vajíčkovou válku.“ (Hvížd'ala, blog.aktualne.cz, 4. 5. 2010) Klip Petra Zelenky měl na Facebooku 14 000 příznivců a 6 000 odpůrců. Klip byl silně medializován a široce komentován politiky, sociology, blogery a širokou veřejností. Někoho pobouřil, někoho potěšil.*

Takzvanou Vajíčkovou válku vyvolala skupina založená na Facebooku nazvaná „Vajíčko pro Paroubka“, ke které se postupně přidalo několik stovek lidí (v lednu 2011

má skupina 689 členů). Celá kampaň české ČSSD byla doprovázená vajíčkovými útoky na mnoha místech České republiky. Opět byla vyburcována mladými lidmi. Jiří Pehe soudí, že *„nejrůznější mobilizace prostřednictvím Facebooku a Twitteru často pohání nejasně formulovaný nesouhlas s politickými nebo jinými strukturami, popřípadě emoce, což v souboji „struktur“ se skupinami uživatelů Facebooku a Twitteru nakonec zvýhodňuje právě struktury.“* (Pehe, Kavárna: 1. 8. 2009) Obecně platí, že i negativní reklama je reklama a působí mnohdy účinněji, než reklama zadávaná reklamní agentuře, takže se jedná i v tomto případě o politický marketing. Sporů ohledně facebookových skupin protestujících proti nejrůznějším skutečnostem nakonec v rámci politického marketingu stejně využijí politické strany. Obrátí mínění proti aktivistům, udělají ze sebe oběti, označí za situaci odpovědnou opozici, komentují – tedy medializují – akt a tím zviditelňují svoji stranu. Jakákoliv medializace v období politických bojů je více či méně žádoucí. Navíc, pokud o nějaké politické straně nebo společenském hnutí média píší a natáčejí reportáže a tato strana/hnutí se dostane do hlavního vysílacího času a ještě k tomu zadarmo, bez zadání reklamy, kterou jinak musí strana nebo hnutí financovat, medializaci pomáhá. Jakákoliv akce se stává důležitou, pokud je z nějakého důvodu medializována. Mladá generace se snaží alespoň vzbudit zájem o dění na politické scéně. Jiří Pehe ještě konstatuje *„Tyto nové komunikační prostředky, zrozené v prostředí internetu, prý způsobily doslova revoluci, neboť se s jejich pomocí daří organizovat nejrůznější protesty a manifestace, jejichž cílem bývá odpor proti autoritářským metodám v nesvobodných státech, jakož i odpor proti různým nepravostem v demokratických zemích. V českém kontextu se o Facebooku začalo mluvit zejména v souvislosti s jarní takzvanou vajíčkovou válkou, během které mladí lidé, kteří se nejprve domluvili prostřednictvím Facebooku, bombardovali vajíčky přední politiky sociální demokracie během jejich volební kampaně před volbami do Evropského parlamentu. Toto hnutí bylo některými komentátory popisováno jako bezmála zdroj nové politické generace, která vyjadřuje svoji nespokojenost s politickým establishmentem. [...] do jaké míry jsou to spíše toliko nástroje za určitých podmínek vhodné pro sociální mobilizaci, jejímž cílem není pozitivní vize, nýbrž spíše jen odpor vůči něčemu. [...] Facebook je nicméně zajímavým naplněním prognóz těch sociologů a politologů, kteří už před časem upozorňovali na „vizualizaci“ občanské společnosti. Měli na mysli skutečnost, že zatímco fyzická občanská společnost, v níž se lidé střetávají tváří v tvář, odumírá, na internetu se nepřetržitě rodí velké množství specifických*

komunikačních polí – skupin lidí, které svazují společné zájmy i cíle.“ (Pehe, Kavárna: 1. 8. 2009) Mobilizaci přes internet je možno vidět v současnosti každodenně v televizních zprávách a na prvních stranách tištěných médií. Dalo by se říci, že se jedná o mobilizaci nespokojených obyvatel velké části Blízkého východu. Média mluví o vyjádření nespokojenosti arabského světa. Jmenovitě Tunisko, Egypt, Libye a další státy, které úspěch stoupenců v Egyptě favorizuje k protestům ve své zemi.

Generace mladých lidí je schopna protestovat, ozvat se, publikovat vlastní názor, souhlasit nebo nesouhlasit. Stále se však nesetkáváme s projevy, které by se daly konstruktivně zapojit do politické debaty, a které by třeba nastínily vlastní řešení nebo se snažily o vyřešení situace. Důležité však je, že mladá generace není politické situaci zcela lhostejná. *„Příští předvolební boj za čtyři roky v České republice by mohl totiž mít úplně jiný průběh a stovky milionů vydané velkými stranami za reklamní kampaň by mohly mít značně snížený efekt. Generace Facebooku by mohla, když ne výrazně změnit, tak alespoň narušit předem narysované modely politické krajiny v České republice.*“ (Hvízd'ala, blog.aktualne.cz, 4. 5. 2010)

Tvrzení, že se využívání blogů pro šíření politických názorů stává čím dál tím populárnější, dokládá i fakt, že lidem aktivním v politice náleží mimo jiné i několik desítek blogů na aktualne.cz. *„Každý blog na Aktualně.cz je „majetkem“ příslušného blogera. Redakce jednotlivé příspěvky nerediguje, nedělá blogerům „dramaturga“, neukládá jim, o čem, kdy a jak mají psát. Co to znamená v případě politiků? Redakce se musí smířit s tím, že agilní a „názorově ofenzivní“ blogeři se budou navážet do svých politických protivníků. Na blozích se objeví stranická sebechvála.*“ (Lipold, blog.aktualne.cz, 6. 4. 2010) Takto může vznikat postupný přechod od plošných reklamních sdělení politického marketingu do povědomí občanů jakožto uživatelů internetu.

I zde v internetovém prostředí lze narazit na nepoctivce, kteří se snaží příznivce skupiny přilákat podvodným způsobem. Na podzim roku 2010 se na Facebooku do skupiny, kde se dal vyhrát iPhone zaregistrovalo na sedmdesát tisíc lidí. Nakonec byla skupina přejmenována na „Mladí lidé volí Jiřího Paroubka!“ Podle reakcí, které se na stránce objevily, byli mladí lidé nespokojeni a jejich počet po přejmenování rychle a dramaticky klesl. Strana ČSSD se oficiálně od skupiny distancovala, reagovala však internetová sekce nově vzniklé politické strany TOP09, která obratem zřídila parodující skupinu „Mladí lidé volí Karla Schwarzenberga.“ (čerpáno z aktualne.cz, 3. 1. 2010)

Na Facebooku se dá sympatizovat i s dalšími skupinami a tím vyjadřovat vlastní mínění. Vytvoření, respektive založení skupiny je velice jednoduché. Iniciátor napíše název skupiny. Poté stačí, aby se stal jejím prvním členem, tím se potvrdí existence skupiny a pak jen čeká, zda jeho skupina zaujme ostatní uživatele Facebooku. V případě, že ano, šíří se existence skupiny jako lavina. Nejrůznějších skupin je na Facebooku nepřeberné množství. Příklady z některých politicky laděných: „Komunismus!!! Už znova ne“ má 58 členů, skupina „Paroubek na Mars“ s podtextem Celonárodní sbírka na pozemek na Marsu pro Jiřího Paroubka, která byla diskutována v době svého vzniku v srpnu 2009 v týdeníku Reflex, má na Facebooku v lednu 2011 rovných 36 215 členů. Skupina „Jdu k volbám, protože mi není moje země lhostejná“ má v současnosti 191 členů a skupina „Jdu k volbám, protože mi to není jedno“ má v lednu roku 2011 86 členů. Stejně snadno, jak se dá skupina založit, se dá i smazat, jedná se o proces netrvající déle než 3 vteřiny. V případě nařknutí nějaké skupiny z podvodu nebo nekalých úmyslů skupina velice snadno zanikne.

Mladá generace je také schopna vyjádřit svůj názor jiným způsobem, způsobem anonymním, který je v internetovém prostředí tolik oblíbený. Internet rovná se anonymita. Jedná se o diskuze pod články na internetu, které mají často podobu „stoky“, kde anonymní pisatelé reflektují své frustrace a nespokojenost. *„Existují „tiší“ internetoví čtenáři, kteří nikdy nepocítili nutkání účastnit se anonymních diskusí pod články. Na opačném konci spektra stojí uživatelé, které přitahují anonymní diskuse. Mnozí z nich vystupují agresivně, napadají autory materiálů i přispěvatele do diskusí.“* (Březinová, Kavárna: 29. 1. 2011) Internet je nejvíce navštěvován mladými lidmi od deseti do cca třiceti let věku. *„Internet je doménou mladých lidí a dále lidí s volnějším režimem během dne (studenti, žáci, pracovníci, kteří nejsou v zaměstnaneckém poměru), částečně i zaměstnanců státní správy. [...] Chroničtí diskutéři přispívají do debat obden nebo i denně, někteří mají více identit/nicků. Jejich jednání má charakter nutkavosti, „vracejí se opakovaně na místo činu“. Někteří z nich se stali maskoty známých serverů. Na idnes.cz je to například diskutér s nickem František Potřebný, vyvolávající bouřlivé odezvy jednak provokativní podporou Jiřího Paroubka a dále záměrně používanou socialistickou rétorikou.[...] Co je společným rysem anonymních diskutérů? Zkratkovité vnímání a situační povrchní uvažování. Na internet dle všeho přicházejí vybit své destruktivní pudy. Někteří z nich v debatách bez obalu přiznávají, že text článku vůbec nečetli, případně pouze titulek nebo pár vět – a ihned spěchají diskutovat. [...] V jistém*

ohledu se jedná o „vandaly na síti“.“ (Březinová, Kavárna: 29. 1. 2011) I tímto způsobem lze vyjádřit politickou a sociální příslušnost. Anonymita internetu jde ruku v ruce s pocitem síly, kterou anonymní přispěvatel pociťuje. Člověk schovaný za monitorem počítače přestává korigovat své jednání. Diskuzní fóra navíc vypovídají o úrovni a charakteru pisatelů. Celková úroveň českých přispěvatelů je oproti zahraničním znatelně nižší. V zahraničí je známa větší věcnost diskuzních příspěvků a snaha o celkové dobré jméno a přijetí ostatních diskutujících. Čeští diskutující více útočí jeden na druhého, vyhledávají spory, vyzdvihují a komentují hlavně neúspěchy a nejsou tolik empatičtí v případě nešťastné události. Čeští pisatelé mají touhu degradovat úspěchy českých osobností a naopak vyzdvihovat jejich neúspěchy. Žáci na základních školách by měli být seznámeni se zákonitostmi diskuzních fór. Měli by být favorizováni ve vyjadřování svých názorů, ale způsobem kultivovaným a měli by být schopni udržovat komunikaci na určité úrovni.

1.6. KYBERŠIKANA A KYBERGROOMING

To zásadní, co mezi žáky mediální věk a (až děsivou rychlostí zdokonalující se) technické vymoženosti všeho druhu přinášejí, je nově vzniklý pojem kyberšikany. Problémy a riziky virtuální komunikace se zabývá například Centrum prevence rizikové virtuální komunikace (centrum PRVoK). Toto centrum navazuje na činnosti projektu E-Bezpečí (www.e-bezpeci.cz) a od roku 2009 je provozováno Katedrou českého jazyka a literatury ve spolupráci s dalšími katedrami a ústavu Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Centrum se zabývá prevencí, výzkumem a vzděláváním v oblasti virtuální komunikace. Na svých webových stránkách zveřejňuje výsledky výzkumů, projektů, zastřešuje vzdělávání žáků a učitelů, vydává příručky pro učitele a rodiče.

Ve spojení s problematickým chováním a užíváním internetu dětmi, ale i dospělými, mluvíme o **kyberšikaně**³ (kybernetická šikana), **kybergroomingu**⁴ (termín označuje chování uživatelů internetu, predátorů, kybergroomerů, které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Kybergrooming je druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií.), **kyberstalkingu**⁵, **stalkingu**⁶ (stalking znamená

³ (Krejčí, Kopecký 2010: s. 5

⁴ (Krejčí, Kopecký 2010: s. 14

⁵ (Krejčí, Kopecký 2010: s. 24

lov, pronásledování; označuje opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu. Pronásledovatel svou oběť například dlouhodobě sleduje, bombarduje SMS zprávami, e-maily, telefonáty či nechtěnými pozornostmi (dárky). Útočník u oběti vyvolává pocit strachu. Ve spojení s informačními technologiemi mluvíme o kyberstalkingu) a **sextingu**⁷ (sexting nebo sextování lze definovat jako odesílání sexuálně laděných zpráv, obnažených fotografií, videí apod. Tento termín vznikl spojením slov sex a textování.).

Pro účely diplomové práce se budu podrobněji zabývat pojmy kybergrooming a kyberšikana. Právě tyto jsou pro děti ve věku 11–15 let, tedy pro děti věkem na druhém stupni základního školství nejaktuálnější.

„Termínem kyberšikana označujeme nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií (např. pomocí mobilních telefonů nebo služeb v rámci internetu), jež mají za následek ublížení nebo jiné poškození oběti. Toto ublížení či poškození může být jak záměrem útočníka, tak důsledkem např. nevhodného vtipu, nedorozumění mezi obětí a útočníkem, nedomyšlením důsledků jednání ze strany útočníka atd. Oběť je poškozována opakovaně, ať už původním útočníkem či osobami, které se do kyberšikany zapojí později. Kyberšikana je druhem psychické šikany.“ (Krejčí, Kopecký 2010: s. 5)

„Vztah mezi šikanovaným a trýznitelem je založený na nerovnováze síly, takže šikanovaný se může jen těžko bránit a začne se cítit proti šikaně naprosto bezmocný. [...] Kyberšikana vykazuje obdobné ničivé důsledky jako šikana reálná, jen prostředky jsou proměněné. Místo fyzického násilí a reálných urážek vstupuje do nerovnoměrného vztahu používání elektronických médií a moderních komunikačních prostředků.“ (Klimeš, Kavárna: 7. 1. 2006) Kyberšikana je na rozdíl od šikany nebezpečná v tom, že se nedá snadno předvídat z chování žáků. Neoblíbený žák je nejčastějším terčem „šikanátorů“ i „kyberšikanátorů“. Obecně platí, že kyberšikana bývá pokračováním šikany reálné. Ale stejně tak mohou být terčem i osoby nijak nevyčnívající v davu. Šikana realizovaná přes internet nebo mobilní telefon bývá směřována i proti osobám náhodně vygenerovaným. Pachatel šikany je ve většině případů anonymní a to mu dodává na síle a odvaze. Při běžné šikaně bývá původcem šikany silnější žák, větší, starší, mívá za sebou skupinu spolupachatelů atd. Kyberšikana

⁶ (Krejčí, Kopecký 2010: s. 24)

⁷ (Krejčí, Kopecký 2009-2010: s. 14)

postrádá „nároky“ na silnějšího jedince. Anonymita zaručuje smazání rozdílů mezi lidmi, ať už jde o věk původce nebo jeho pohlaví. Skrytý za monitorem svého počítače dostane iniciátor kyberšikany odvalu zaútočit, což by si v běžné interakci se spolužáky nejspíš nedovolil. Anonymita favorizuje k delikventnímu jednání osoby nemající sociální status ani fyzické dispozice k tomu, aby zaútočily. Právě proto se narušení, zakomplexování jedinci mohou stát velice nebezpečnými.

Další rizika, která umožňuje kybernetická šikana je mnohonásobně větší počet takzvaně sekundárních útočníků, tedy osob, které se na šikaně přímo nepodílejí, ale sledují ji. V běžné třídě, kde je šikanován nějaký žák, se počet potencionálních přihlížejících pohybuje mezi pěti až dvaceti žáky. V mediálním prostoru je toto číslo nesrovnatelně větší. Šikanovaná osoba zveřejněná v ponižující situaci například na serveru youtube.com se stává terčem posměchu stovek nebo dokonce tisíců osob. To mnohonásobuje dopad útoku na oběť – veřejný posměch. Šikanovaná osoba se v reálném světě nemůže bránit, nemá komu oplatit útok. To jen prohlubuje pocit beznaděje a bezvýhodnosti situace. Je-li bráno v úvahu psychické (citové) rozpoložení pubertálního jedince, jedná se o velmi nebezpečnou zbraň. Navíc kybernetická šikana má dlouhodobý charakter v tom smyslu, že oběť vystavená na internetu „baví“ déle, než nadávka vyřčená na jeho osobu o přestávce, která zanikne v davu a do další přestávky jednoduše „vyšumí“.

Rozpoznání obětí šikany je velice složité. Fyzicky šikanované dítě mívá modřiny, škrábance, poničené školní potřeby, zkrátka dá se ve třídě běžným pozorováním odhalit. Kyberšikana stejně jako běžný druh psychické šikany a psychického týrání přivozuje oběti šrámy „pouze“ na duši a jako takové se nedá odhalit pouhým pozorováním. Oběti se za své napadání stydí, jejich sebevědomí je velmi nízké, netroufají si ze strachu označit původce šikany, nesvěří se doma rodičům. Oběti šikany jsou často odkázány jen samy na sebe, to může vést k tomu, že situaci nezvládnou. Nejčastějšími projevy kyberšikany jsou *„publikování ponižujících záznamů nebo fotografií (např. v rámci webových stránek, MMS zpráv). Ponižování a pomlouvání v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek. Krádež identity, zneužití cizí identity ke kyberšikaně nebo dalšímu sociálně patologickému jednání (např. zcizení elektronického účtu). Ztrapňování pomocí falešných profilů (např. v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek). Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci (především v rámci veřejných chatů*

a diskuzí). Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť (např. v rámci sociálních sítí, blogů nebo jiných webových stránek, pomocí SMS zpráv apod.). Vyloučení z virtuální komunity (např. ze skupiny přátel v rámci sociální sítě). Obtěžování (např. opakovaným prozváněním, voláním nebo psaním zpráv). (Krejčí, Kopecký 2010: s. 8)

Chybí citace Dále mezi kyberšikanu řadíme další projevy psychické šikany, je-li realizována přes informační technologie. „Dehonestování (ponižování, nadávání, urážení). Vyhrožování a zastrasování. Vydírání. Očerňování (pomlouvání).“ (Krejčí, Kopecký 2010: s. 11)

V České republice zatím není znám případ kyberšikany dětí, který by bezprostředně vedl k sebevraždě oběti, jako tomu je v jiných zemích, především v USA, Velké Británii, atd. Případů kyberšikany však neustále přibývá a zároveň se zvyšuje jejich závažnost. Některé případy známé z českého prostředí:

V roce 2006 v České Lípě během přestávky napadli tři žáci základní školy svého spolužáka. Tloukli ho a vulgárně mu nadávali, celý incident si nahrávali na mobilní telefony.

V roce 2007 v Ostravě-Porubě si jeden ze žáků natočil na mobilní telefon, jak jeho kamarád z osmého ročníku bije tři další žáky. „Víte, jak to bolí boxerem na hubu?“ ptá se na videonahrávce útočník chlapců stojících poslušně u zdi. Do každého ze spolužáků přitom uhodí tzv. boxerem, do jednoho dokonce i kopne. Tento záznam si pak žáci rozesílali mezi sebou.

V roce 2009 ve Velké nad Veličkou žák devátého ročníku brutálně napadl mladšího spolužáka. Několik minut jej kopal, fackoval, mlátil pěstí do obličeje a ponižoval. Desítky přihlížejících žáků agresora povzbuzovaly a jeden z nich dokonce scénu nahrával na video. Nahrávka byla publikována na serveru YouTube.com, kde ji shlédlo přes 700 uživatelů.

Rok 2010, Klobouky u Brna. Poté, co se dívka šestého ročníku zastala šikanovaného spolužáka, stala se sama obětí nejprve fyzické šikany (např. píchání kružítkem do ruky) a následně také kyberšikany. Spolužáci na sociální síti Facebook založili stránku s její fotkou, kde jí nadávali a posléze vyhrožovali smrtí jí i její matce. V diskuzi např. řešili, kdo a jak by ji měl zabít. Během krátké doby získala stránka 84 členů, mezi nimi i několik dospělých osob. Když se dívka o existenci stránky dozvěděla, psychicky se zhroutila a musela začít užívat léky.

V tomtéž roce v Olomouci student střední školy vytvořil na sociální síti Facebook stránku, ve které on i ostatní spolužáci ponižovali a uráželi neoblíbenou spolužačku. Nakonec dívky začali také vyhrožovat fyzickým ublížením a smrtí. V diskuzi např. řešili, jakým způsobem by se mohli zbavit jejího mrtvého těla, aby nemohla být identifikována (navrhovali, že by se mělo její tělo spálit, zuby rozřezat atd.).

(Uvedené příklady jsou volně převzaty ze studie Mgr. Veroniky Krejčí 2010: s. 44–45)

Kybergrooming je další z forem útoků ohrožující především dospívající děti. Jak již bylo řečeno, jedná se o formu manipulace s dítětem realizované prostřednictvím internetu, mobilních telefonů a dalších souvisejících technologií. Ze šetření centra PRVoK vyplývá, že oběťmi bývají především děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry, děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi, děti naivní a přehnaně důvěřivé, adolescenti a teenageři. Získávání důvěry dítěte útočníkem probíhá v několika fázích, pod falešnou identitou si útočník připraví kontakt s dítětem, získá jeho důvěru, stane se pro něj falešnou autoritou a postupně prohlubuje vzájemný vztah. Pro získání důvěry dítěte „predátor“ kybergroomer nejčastěji používá takzvanou techniku zrcadlení (mirroring). *„Predátor napodobuje oběť ve snaze prolomit její zábrany, chová se jako její zrcadlový odraz (viz dynamická identita). Pokud oběť útočnickovi sdělí, že se cítí například osamělá a má nějaké problémy a starosti, predátor odpoví, že má podobné problémy a plně ji chápe. Nabízí jí, že se mu může s důvěrou svěřit. Díky efektu zrcadlení, útočník u oběti navozuje pocit přátelství či kamarádství, který oběti pomůže překonat strach z komunikace s neznámou osobou.“* (Krejčí, Kopecký 2010: s. 16) Dále si oběť profiluje, snaží se získat co nejvíce informací a připravuje osobní setkání. Dítě uplácí a vábí a snižuje zábrany zaváděním sexuálního obsahu do komunikace. Snaží se izolovat dítě od okolí a tím ho na sebe ještě více upoutat. Dítě se na komunikaci s ním stává závislé. V této fázi může dojít k zastrašování, vydírání a vyhrožování. Nakonec proběhne předem smluvená schůzka podle režie predátora.

V České republice je známa například kauza kybergroomingu, kdy v letech 2005–2007 Pavel Hovorka (vrátný v tiskárnách) využíval k seznamování se s oběťmi diskusního fóra, chatu nebo inzerátů. Předstíral, že vybírá děti z dětských domovů do různých soutěží. Osobní informace a fotografie, které tímto způsobem od dětí získal, použil k jejich vydírání. Tím přiměl některé děti k osobní schůzce a výsledkem bylo

znásilňování a zneužívání dvaceti chlapců. Pavel Hovorka byl odsouzen k odnětí svobody v délce osmi let. Další velké kauzy jsou známy například z Velké Británie.

1.7. BEZPEČNÉ UŽÍVÁNÍ INTERNETU

Je doloženo několik faktů, které vyplývají ze Zprávy výzkumného šetření realizovaného v rámci projektu e-bezpečí – Nebezpečí elektronické komunikace pro žáky i učitele. Výzkum proběhl v letech 2010–2011 v rámci dotazníkového systému portálu E-Bezpečí. *„Komunikaci s neznámými osobami vyhledává 57,60 % dotazovaných dětí. 31,15 % respondentů je ochotno přidávat si na vyžádání neznámé osoby mezi své kontakty / kamarády apod. [...] Např. 25,25 % dětí komunikujících s neznámými lidmi na internetu bylo požádáno o to, aby nikomu nesdělovaly, že komunikují s konkrétním člověkem na internetu nebo jaký je obsah vedené konverzace. Děti komunikující s neznámými osobami jsou také velmi často žádány, aby dané osobě poslali fotografii obličeje (66,02 % respondentů). 37,75 % pak takovou fotografii skutečně odeslalo. 43,48 % dětí bylo požádáno o osobní setkání, kterému 22,89 % dětí vyhovělo a s neznámou osobou z internetu se sešlo v reálném světě. Ochotu jít na osobní schůzku, pokud by je o ni internetový známý požádal, projevilo 39,09 % dotazovaných. O svém plánu uskutečnit osobní schůzku s neznámou osobou by přitom respondenti informovali především své kamarády, sourozence, případně jinou nezletilou osobu (69,88 % respondentů). Rodičům by se svěřilo 44,35 % dětí. 19,84 % dotazovaných by přitom neinformovalo vůbec nikoho.“* (Krejčí, Kopecký 2010–2011: s. 14–16)

O rizicích internetu toho bylo napsáno a řečeno mnoho. V návaznosti I. Světového kongresu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí ve Stockholmu v roce 1996 na II. Světový kongres proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí v Jokohamě v roce 2001, byla na II. kongresu zhotovena příručka, která vycházela ze závěrů obou kongresů a byla zde zároveň distribuována. Jmenuje se „Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu“. Příručka byla odborníky upravena pro prostředí České republiky, pro technologické možnosti a socio-kulturní prostředí a dále šířena Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy České republiky v roce 2004 na webových stránkách ministerstva (www.msmt.cz). První část je věnována dětem a další část je věnována jejich rodičům. Samozřejmě slouží školám, které mohou zveřejněné informace využívat v každodenní praxi.

Pravidla pro děti shrnutá do třinácti bodů logicky vyplývají z předešlého textu o rizicích internetové komunikace: Nikdy nedávat nikomu svou adresu, osobní data ani

telefonní číslo; neposílat nikomu fotografie a informace o bankovních účtech; nedomlouvat si schůzku s kýmkoliv bez vědomí rodičů; neodpovídat na útočné sms, e-maily a konverzaci na chatu; vždy říci rodičům o vulgárním nebo neslušném chování někoho na internetu; samy děti by neměly měnit identitu pro komunikaci na internetu; pokud dítě narazí na něco nepravděpodobného nebo nelegálního, hned to musí oznámit rodičům.

Pravidla pro rodiče jsou shrnuta do deseti bodů: dítě by své rodiče mělo poučit o službách, které využívá; rodiče nesmí svému dítěti dovolit schůzku s někým z internetu, pokud ano, musí ho doprovodit; rodiče se mají zajímat o kamarády z internetu stejně jako kamarády ze školy; otevřený vztah rodiče a dítěte umožňuje dítěti svěřit se s lechtivými osobními problémy, se kterými se mohou setkat; vychovávat dítě k samostatnému úsudku a kritickému myšlení, neboť je nemožné s dítětem trávit veškerý volný čas a hlídat jeho aktivity; kontrola souborů stahovaných dítětem; sledovat, kolik času dítě na internetu (PC) tráví a rozpoznat, kdy se jedná o závislost na informačních technologiích.

(Volně převzato z Pilař Jiří, Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu 2004)

Problematikou bezpečného užívání internetu se zabývá i centrum PRVoK. Zaměřuje se na rady jak se chránit například před kyberšikanou a kybergroomingem v příručce „Rizika virtuální komunikace“ věnované především rodičům a pedagogům. Zároveň uvádí kontaktní adresy, telefonní čísla a webové servery center, kam se mohou poškození obrátit pro pomoc. Jedná se o Pomoc online, server E-Bezpečí, server Bezpecnyinternet.cz (zde se mohou rodiče, děti, školy, začínající i pokročilí uživatelé zaměřit na konkrétní pomoc podle své potřeby), poradenskou linku pro pedagogy, Národní centrum bezpečnějšího internetu (Saferinternet.cz), Policii ČR a v neposlední řadě Úřad na ochranu osobních údajů.

Konkrétní postup pro předcházení kyberšikaně je respektování ostatních uživatelů, nebýt přehnaně důvěřivý, nesdělovat citlivé informace a seznámit se s pravidly užívání internetu a plně je respektovat. Jak se děti mohou chránit před kyberútokem? Pravidla jsou jasná: „*Ukončit – nekomunikovat s útočníkem, nemstít se. Blokovat – zamezit útočníkovi přístup k oběti i k dané službě (kontaktovat poskytovatele služby, zablokovat si přijímání útočnickových zpráv nebo hovorů, změnit svou virtuální identitu). Odhalit pachatele, pokud je to možné (např. podle profilu). Oznámit –*

oznámít útok dospělým, schovat si důkazy pro vyšetřování (např. zprávy, videozáznamy, odkazy na weby, blogy). Nebýt nevšímavý, pokud v okolí probíhá kyberšikana. Podpořit oběti, poradit jim, co mají dělat, pomoci kyberšikanu nahlásit.“ (Krejčí, Kopecký 2010: s. 7)

Pravidla pro děti a mládež týkající se ochrany před kybergroomingem jsou následující. Nenechat se oklamat sliby virtuální útočníků; uvědomit si, že lidé na internetu mohou snadno lhát; všimnout si nesrovnalostí během komunikace s útočníkem; uvědomovat si, proč by chtěl někdo za každou cenu udržovat virtuální vztah v tajnosti; vytyčit si své osobní hranice s ohledem na intimní tematiku; ve virtuálním prostředí nikomu nesdělovat osobní a kontaktní údaje; nikdy nechodit na osobní schůzku bez doprovodu nebo vědomí rodičů; dávat pozor na to, s kým a o čem se baví. *(volně převzato z Krejčí, Kopecký: 2010)*

Pravidla, která se překrývají ve všech typech příruček a doporučení, lze vygenerovat následovně: Neudávat osobní a kontaktní údaje cizím lidem, nebýt přehnaně důvěřivý a nechodit na osobní schůzku s osobami neznámými bez vědomí nebo doprovodu další osoby, nejlépe rodičů. Pokud se těmito pravidly budou řídit všechny děti, nemělo by docházet k jejich zneužívání násilníky, nebezpečným a nepříjemným situacím nebo sebevraždám, které jsou někdy důsledkem přílišného důvěřování dětí v člověka, který s nimi dokáže manipulovat a prohlubuje jejich méněcennost. Děti s nízkým sebevědomím přijmou sebevraždu jako jediné východisko. Takových případů se stalo již mnoho. Pro učitele je chování dětí alarmující a učitelé musejí žáky varovat. Ne každé dítě žije ve funkční rodině nebo důvěryhodném prostředí, a proto by měly mít v učitelích větší podporu. V ideálním světě by se měli žáci umět svěřit třeba svému třídnímu, ovšem praxe je jiná, učitel je hlavně nepřítel. Je tedy úkolem učitelů alespoň děti poučit a doufat, že udělal maximum. Výuka Mediální výchovy by této problematice měla věnovat velkou pozornost.

V návaznosti na nejrůznější výzkumy vzniká spousta pravidel. Mnohdy nejjednodušší pravidla bývají nejúčinnější. Prevence rizikového chování má být zcela samozřejmá alespoň u mladších dospívajících. Například „*Velká Británie se drží zvyku, že v rodině s nedorostlými dětmi počítač stojí zásadně v obývací, v hale, zkrátka ve společné místnosti, kde rodiče můžou sledovat, co se děje na obrazovce. U nás se šíří způsob zcela opačný: počítač, který používá dítě, je v jeho pokojíčku. Jaký život na něm pak za zavřenými dveřmi žije, už mámě i tátovi uniká.*“ (Homolová, Víkend: 28. 11.

2009) Zcela logicky se jedná o nejsnazší cestu z problému, v některých rodinách se jistě počítače ve společných prostorách objevují, ale spíše je rodiče umisťují do pokojů dětí. Obecně na děti nemají v dnešní uspěchané době příliš času a doma si chtějí odpočinout, což nahrává rizikovému chování jejich potomků. Další pravidlo je – jako před jakoukoliv hrozbou – prevence. *„Přitom i tady pořád platí nejjednodušší cesta: prevence. Pokud s dítětem od jeho útlého věku nebudujeme otevřený vztah, nepovídáme si s ním, pak překvapeně zjišťujeme, jak obtížně s ním dokážeme ve chvíli krize komunikovat. A jak málo nám důvěřuje. [...] Na obrazovce se mu samozřejmě objevují ikony: erotika, porno, násilí. A je na mě, abych se s ním dohodl, že je nebude využívat. Zní to jako jazyková hříčka, ale slovo dohodneme se má velký význam. Já nezakazuju, já mu to nabídnu. [...] Nemyslím, že se už malému dítěti nedá všítít, co je dobré a co špatné. Pokud mu trpělivě vysvětlíme, že někteří lidé, na které by mohlo narazit, jsou zlí a chtějí mu ublížit, jsem si jistý, že to pochopí.“* (Homolová, Víkend: 28. 11. 2009)

V souvislosti s kontrolou a hlídáním dětí se mluví o kontrole jejich kybernetického světa. Rodičům je razeno: „Kontrolujte přátele svých dětí na Facebooku, prohlédněte jim čas od času mobilní telefon“. Ne každé dítě toto snese, valná většina pubertálních dětí bude vnímat takový krok jako násilné vniknutí rodičů do svého soukromí a jistě na to má právo. *„Proč neříct na rovinu: Mám o tebe obavu, bylo by možné podívat se jednou za čas do tvého mobilu? Možná mne odbude, že ne, že to nechce. Tak se mu pokusím vysvětlit, proč o něj strach mám. Proč s ním o tom chci mluvit. A naopak mu nabídnu: Klidně se podívej do mého mobilu...“*. (Homolová, Víkend: 28. 11. 2009)

1.8. DRUHÁ STRANA KYBERŠIKANY – UČITELÉ JAKO OBĚTI

Učitelé z praxe by měli být schopní reagovat na všechny výše uvedené skutečnosti a měli by přizpůsobovat pedagogické působení a sebevzdělávat se. Učitelé na všech typech škol musí držet krok s dětmi, často je však zájem pro technologický pokrok v ústraní jejich zájmu, nebo jednoduše nemají čas se s těmito seznamovat. Mediální výchova může být i přínosným vzděláním pro ně samotné. Jistě si také mohou obohatit znalosti o počítačový svět, hlavně starší ročníky. Učitel neznalý mediálního světa se stává terčem posměchu žáků. V zájmu rodičů i učitelů je, aby děti byly před deviantním chováním varovány a to má mimo jiné za úkol právě Mediální výchova, výchova mediálně gramotného člověka. Tím se opět dostáváme ke smyslu vzniku Mediální výchovy zařazené do základního vzdělávání. Je to nutnost reagující na sílící potřebu vycházející ze sociálního prostředí.

Dosud se práce věnovala ochraně žáků, ale problémem je také ochrana učitelů. Učitelé jsou každodenně ve vzájemných interakcích s žáky, kteří se chovají často násilně, provokativně a učitelé se stávají snadnými oběťmi kyberšikany ze strany dětí. Děti jsou v předstihu, co se týče znalosti užívání internetu, technických vymožeností. Žáci na základní škole velkou většinu technických novinek vlastní, minimálně je to mobilní telefon vybavený videokamerou a fotoaparátem. Žáci narušují řád vyučovací hodiny a systematicky provokují kantory s touhou vyhrotit situaci a nahrát ji na video a těší se, že až přijdou domů, vyvěsí vytočeného kantora na server youtube. V našem mediálním prostředí proběhla nejedna kauza šikany učitelů ze strany žáků. Podle psychologů stojí za problémem šikanování učitelů zejména problém nedodržování pravidel a chybějících hranic. Rodiče a učitelé učí děti, jaká mají práva v demokratické zemi, ale už jsou méně zdůrazňovány tresty a odpovědnost z jejich chování plynoucí. Mezi nejčastější projevy kyberšikany namířené proti učiteli patří vytváření dehonestujících webových stránek, falešných profilů a komunikací. Zvláště nebezpečné je provokování učitelů spojené s natočením jejich často nepřiměřených reakcí a následné publikování takového záznamu na veřejně přístupném serveru.

Učitel má jen omezené možnosti ochrany vlastní osoby před útočníky. Školní řád, ředitel školy, pohovor s rodiči, ohlášení na policii, soudní proces. Školní řád je nedokonalý, nemůže postihnout všechny situace potřebné v kontaktu učitel-žák, ředitel školy má být stejně jako učitel u žáků autoritou, ovšem z praxe víme, že u problémových žáků jakákoli výhrůžka nebo postih ze strany autority nehraje vůbec žádnou roli, úcta k autoritám je spíše přežitkem. Když bude chtít učitel projednat nepatřičné chování s rodiči, bývá pravidlem, že dnešní rodiče se za své děti postaví a jakékoliv výčitky na adresu svého dítěte považují za osobní útok učitele a jsou naprosto neschopni konstruktivního jednání vedoucího k vyřešení problému. Zvláště u dětí ze sociálně slabších rodin je běžné, že se na pozvání učitele rodiče do školy ani nedostaví, natož aby řešili jeho školní přestupky a pokoušeli se o nápravu.

Podle metodického pokynu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy mohou ředitelé škol od roku 2009 oficiálně zakázat používání mobilních telefonů ve školách. Tento zákaz má pomoci předcházet kyberšikaně učitelů i žáků. Z praxe je zřejmé, že na většině škol tento zákaz platí již mnoho let a je žáky absolutně nerespektován.

Příkladem kyberšikany učitelů je kauza z Železného Brodu. V květnu roku 2008 ředitel Jiří Pacholík (56) při hodině káral žáka deváté třídy, který měl školní pomůcky

poházené na zemi kolem lavice. Ten mu odsekl a použil vulgárního výrazu na adresu ředitele, ten s ním zacloumal a dal mu facku. V zápětí se mu omluvil a omluvil se i jeho rodičům. Kauza byla medializována, neboť ji žáci nahráli na mobilní telefon, video se objevilo na serveru youtube 22. května 2008. Vzhledem k tomu že z videonahrávky je patrné, že se na incident „čekalo“, je pravděpodobné, že byl ředitel školy záměrně vyprovokován. Ředitel požádal o ukončení pracovního poměru, neboť stavěl školu do špatného světla. Celého incidentu litoval a omlouval se do médií i napadenému žákovi před celou třídou. Osm měsíců od tohoto incidentu byl po nervovém zhroucení v pracovní neschopnosti a nakonec se ve svém domě oběsil. Provokující žák nebyl nikterak potrestán, ani sníženou známkou z chování. Navíc kyberšikana u nás není klasifikována jako trestný čin.

Studentka gymnázia ve středočeských Hořovicích založila na sociální síti Facebook skupinu proti jedné z učitelek, v diskuzi ji sprostě urazila a někdo to dal škole vědět. Kromě založení skupiny tam učitelku velmi vulgárně urážela, na Facebooku byla i fotografie učitelky zřejmě pořízená mobilem ve třídě. Skupině dala jméno Anti... a příjmení učitelky. Do skupiny se přihlásilo několik desítek dalších studentů. Studentce hrozí postih ředitelskou důtkou nebo dvojkou z chování. *(volně převzato z Suchá, aktualne.cz, 5. 5. 2010)*

Velmi populární jsou na Facebooku obecné stránky proti učitelům, třeba ta s názvem „Móda některých učitelů je neuvěřitelná“. Fanoušků má bezmála padesát tisíc. Někdo ve škole vyfotí mobilem svého vyučujícího, fotku dá na Facebook a pak ostatní hodnotí jeho oblečení. „Sice tu učitelku nemám nikde vyfocenou po xichtě našťestí, ale vypadá spíš jako chlap, na očích vyřvaně modré stíny, tužkou nakreslené hrubé obočí, růžová rtěnka přetáhnutá málem až pod nos a k tomu ještě ty papučky, ale řve jak Tarzan,“ píše se v diskuzi pod fotkou pantoflí jedné z učitelek. Pokud nejsou komentáře vyloženě sprosté, nemají učitelé mnoho šancí se bránit, a to ani proti zveřejňování svých fotografií. Každá škola by na toto měla pamatovat a podobné případy zakomponovat do školního řádu. *(volně převzato z Suchá, aktualne.cz, 5. 5. 2010)*

1.9. OPORA V LEGISLATIVĚ

Jaká je tedy v souvislosti s tímto zhoubným vývojem případná opora v zákoně? Ať se jedná o kyberšikana učitelů nebo žáků navzájem, nejedná se v českých podmínkách o trestný čin. Pouze některé dílčí projevy kyberšikany se dají klasifikovat jako jiné trestné činy. Problémem je však jejich dokazování. V případě, že lze pachatele

kyberšikany usvědčit z dílčího trestného činu, je sazba pro jejich potrestání následovná: „Dle §144 trestního zákoníku lze klasifikovat Účast na sebevraždě s trestní sazbou až 12 let; §175 Vydírání s trestní sazbou až 16 let; §180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji trestní sazbou až 8 let; §183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí s trestní sazbou až 8 let; §184 Pomluva s trestní sazbou až 2 roky; §181 Poškození cizích práv s trestní sazbou až 5 let; §184 Pomluva s trestní sazbou až 2 roky; §191 Šíření pornografie s trestní sazbou až 5 let; §209 Podvod s trestní sazbou až 10 let; §230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací s trestní sazbou až 8 let; §231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat s trestem odnětí svobody až na 5 let; §357 Šíření poplašné zprávy s trestní sazbou až na 8 let.“ (volně převzato z Trestní zákoník s účinností od 1. 1. 2011)

1.10. MOŽNOSTI DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ

Jakákoliv reforma ve školském vzdělávacím systému by měla probíhat takzvaně „zdola“. To znamená, že jakékoliv kurikulární změny by měly být aplikovány na začátek vzdělávacího procesu a postupovat ve školním systému výše. Měly by reagovat na požadavky a připomínky učitelů z praxe a odborníků na danou problematiku. Tento postup byl při aplikování Rámcových vzdělávacích programů, potažmo Školních vzdělávacích programů zachován. Na vzniku Manuálu pro tvorbu Školních vzdělávacích programů se podíleli jak členové Výzkumného ústavu pedagogického, tak externí členové, odborníci a konzultanti z řad pedagogické veřejnosti základních škol a gymnázií. Při sestavování kurikula je třeba zapojení širokého spektra odborné veřejnosti. Výzkumný ústav pedagogický na tvorbu dohlíží, zaštiťuje ji a koordinuje. Je naprosto žádoucí, aby Výzkumný ústav pedagogický úzce spolupracoval s pedagogickou veřejností.

„Mediální výchova, jako jedno z průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, asi nejvíce patří k těm tématům, která jsou při jejich skutečně kvalitním provedení velice náročná na přípravu. [...] Absolvování kurzu výuky mediální výchovy je pro učitele tohoto tématu podle M. Pastorové⁸ velice důležité.“ (Dobrava, Učitelské noviny 2006)

⁸ PaedDr. Markéta Pastorová je vedoucí Oddělení koncepce všeobecného vzdělávání Výzkumného ústavu pedagogického v Praze.

Pedagogická veřejnost by se měla v problematice související se zavedenými změnami vzdělávacích programů co nejvíce informovat. Vzhledem k tomu, že tématem diplomové práce je průřezové téma Mediální výchova, budu se věnovat některým portálům, kde je možné další vzdělávání a školení v oblasti průřezového tématu Mediální výchova.

Oblasti vzdělávání v průřezovém tématu Mediální výchova se věnuje Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, jíž jsem posluchačkou. Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity umožňuje zaškolení v oblasti Mediální výchovy vyučujícím základních škol, kteří se o problematiku Mediální výchovy zajímají. Toho využila například základní škola Národní 1018 v Prachaticích.

V současné době začleňuje Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity Mediální výchovu do svých vzdělávacích obsahů a to v bakalářském studijním programu Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání a navazujícím magisterském vzdělávacím programu Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání. V bakalářském programu musí posluchač absolvovat povinné předměty Úvod do studia médií a Základy veřejné a mediální komunikace. Dále si lze zapsat povinně volitelné předměty Přehled dějin masových médií, Význam mediálních sdělení, Úvod do digitálních médií a Česká mediální krajina. V navazujícím magisterském programu musí posluchač Katedry společenských věd absolvovat povinné předměty Mediální výchova a mediální gramotnost a Média ve společnosti. Povinně volitelné předměty, které navazující studijní magisterský program nabízí, jsou Nová média v sociálních vědách a učitelské praxi, Úvod do studia digitálních médií a Učivo OV v průřezových tématech RVP. V učitelství pro první stupeň základních škol jsou povinné Základy mediální výchovy a jako výběrové jsou možné certifikované programy.

Katedra společenských věd a Katedra českého jazyka a literatury Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích nabízí certifikátový program Mediální výchova pro 1. stupeň základních škol, jako doplněk k vysokoškolskému diplomu. Posluchač musí získat sedmáct kreditů na předmětech Mediální výchova, Specifika mediální komunikace, Média a marketing, Didaktika I a II, Sociologie médií, Vizuální gramotnost a Tvůrčí dílna. Certifikátový program je schválený akreditační komisí příslušné fakulty – tedy Pedagogické fakulty – a je zakončen státní zkouškou.

Dále je Katedrou společenských věd připravován navazující magisterský studijní program nazvaný Mediální výchova pro 2. stupeň základních škol, který ovšem není ještě schválený. Katedra společenských věd je také garantem mnoha ročníkových, bakalářských a diplomových prací zpracovávajících tematiku Mediální výchovy. Práce zpracovávají problematiku Mediální výchovy rovněž didakticky a metodicky. (Informace poskytla PhDr. Helena Pavličíková, CSc. – vedoucí Katedry společenských věd.)

Dále se problematikou průřezového tématu Mediální výchovy zabývá Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze, která na svém portálu zveřejňuje náměty na vyučovací hodiny, lekce a materiály pro pedagogy a distanční kurzy s mediální tematikou pořádané fakultou (<http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-41.html>). „*Na tvorbě koncepce Mediální výchovy u Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a gymnázia se podílelo Centrum pro mediální studia v Praze (CEMES) při Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. (Nahrazeno „v současné době“)* V roce 2006 CEMES pořádalo kurzy pro učitele s názvem *Základy mediální výchovy v celkovém rozsahu dvaceti vyučovacích hodin. Podle informací Výzkumného ústavu pedagogického se v té době jednalo o jediný takto propracovaný kurz akreditovaný Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy, které u nás realizovalo nějaké vysokoškolské pracoviště.*“ (Doubrava, Učitelské Noviny 2006) Centrum vede taktéž projekty, semináře a zabývá se vědeckou a přednáškovou činností.

V neposlední řadě je to metodický portál Rámcového vzdělávacího programu (www.rvp.cz), kde v sekci články/ základní vzdělávání/ výuka/ průřezová témata/ mediální výchova najdeme spoustu námětů na vedení vyučovací jednotky. Zajímavostí je, že za poslední dobu na portálu přibyly texty a aktivity zabývající se svým obsahem problematikou kyberšikany a kybergroomingu a rizik spojených s užíváním sociální sítě Facebook. Jedná se tedy o aktualizovaný „živý“ server reagující na potřeby plynoucí z praxe. Přispět svými postřehy, články nebo osvědčeným návodem na vedení vyučovací hodiny můžou odborníci i pedagogická veřejnost. (<http://clanky.rvp.cz/>)

Dalšími velmi žádanými a ceněnými pomocníky při realizování vyučovacích jednotek, nebo jen jako inspirace sloužící k přípravě pracovních listů pro žáky příručky, metodické listy a audiovizuální materiály obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni. Mimo jiné tato společnost realizuje informační a vzdělávací projekty, semináře s odborníky pro vyučující. Často využívaným materiálem ve školství jsou dokumenty na

DVD programu Jeden svět na školách, Programy sociální integrace, metodika popisující stereotypy ve společnosti s názvem „Varianty“, projekt nazvaný „Kdo jiný?“ nebo například projekt „Jak efektivně vyučovat průřezová témata a současně rozvíjet čtenářství“ aj. Programy vždy nabízejí sady didaktických materiálů. Jejich základ tvoří dokumentární filmy či jiné audiovizuální pomůcky, které jsou doplněny buď příručkou pro pedagogy, nebo pracovními listy pro žáky. Projekty společnosti Člověk v tísni jsou spolufinancovány Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. (www.clovekvtisni.cz)

2. ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU MEDIÁLNÍ VÝCHOVY

Časová dotace a realizace Mediální výchovy není v Rámcovém vzdělávacím programu závazně stanovena. *„Záleží zejména na tom, jakou formou se daná škola rozhodne mediální výchovu uplatňovat. V zásadě si může ředitel vybrat ze tří možností: integrace tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů, formou projektu, anebo kombinaci obou předešlých variant. Další možnou, ale náročnou formou je realizace mediální výchovy jako samostatného předmětu. [...] Z disponibilní časové dotace je ale třeba na jeho realizaci vyčlenit hodiny. Dále je nutné zpracovat vzdělávací obsah mediální výchovy do podoby osnovy stejně, jako u všech ostatních předmětů. Pokud škola nemá s realizací mediální výchovy zkušenosti již z dřívější doby, je podle VÚP vhodnější, když koncipuje předmět jako volitelný. [...] Volitelný předmět může doplnit, ale nemůže sám o sobě naplnit požadavky na realizaci mediální výchovy. Základy mediální gramotnosti musejí mít možnost získat všichni žáci, takže mimo volitelného předmětu musí škola vždy zařadit i některou z výše uvedených forem či jejich kombinace.“* (Doubrava, Učitelství 2006)

Druhá část práce se bude vztahovat k vlastnímu výzkumu, tedy zmapování současného stavu začlenění průřezového tématu Mediální výchovy na vybraných školách Jihočeského kraje a případně perspektivy vyučování průřezového tématu Mediální výchovy. Soustředím se především na obsahová a didaktická specifika začleňování průřezového tématu Mediální výchova do Školních vzdělávacích programů vybraných škol Jihočeského kraje. Seznam základních škol bude převzat z databáze statutárního města České Budějovice (<http://www.c-budejovice.cz/cz/skolstvi-zdravotnictvi-socialni-pece/vzdelavani-a-veda/stranky/zakladni-skoly.aspx>) a města Prachatic.

Důraz bude kladen na realizované projekty vedoucí na počátku k začlenění průřezového tématu Mediální výchova do výuky, zakotvení – forma/y realizace – Mediální výchovy ve Školním vzdělávacím programu na prvním i druhém stupni základní školy, dále metodická podpora využívaná pedagogy pro realizaci vyučovacích hodin nebo projektu a proškolení pedagogického sboru v neposlední řadě je to existence školního časopisu nebo rozhlasového vysílání na základní škole a dostupnost Školního vzdělávacího programu. Osloveno bude celkem třináct základních škol, deset z nich bude z Českých Budějovic a tři z Prachatic.

Použita bude obsahová analýza Školních vzdělávacích programů dotazovaných škol, dále rozhovor s učiteli a obsahová analýza školních časopisů.

2.1. ZÁKLADNÍ ŠKOLA NÁRODNÍ 1018, Prachatice

<http://www.prachatice.cz/narodka/>

informace poskytla Mgr. Hana Bolková, ředitelka školy

Základní škola Národní se 1. 2. 2009 zúčastnila projektu „Začlenění průřezových témat do výuky“. Tento projekt, spolufinancovaný Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky, měl přivést pedagogy k novým metodám práce, k novým strategiím a postupům, které povedou žáka k aktivnímu zapojení do výuky i k formování jeho vlastní osobnosti. Projektu se účastnily Mgr. Hana Šimková (aprobace český jazyk a hudební výchova, nyní mediální výchova), Mgr. Eva Gajdošová (aprobace český jazyk a dějepis), které při projektu reprezentovaly 2. stupeň základní školy. Mgr. Vladimíra Zimmermannová a Mgr. Věra Eichlerová v rámci projektu zastupovaly pedagogy pro 1. stupeň základní školy. Hlavní úkoly pro tým mediální výchovy vyplývající z projektu byly: Vybudování učebny mediální výchovy (předpokládá nábytek, počítače, software, kamera, fotoaparát, diktafon, ozvučení), zavedení nového volitelného předmětu nazvaného Mediální výchova, příprava metodických listů předmětu Mediální výchova, pracovní listy pro žáky a v neposlední řadě začlenění Mediální výchovy do výuky prostřednictvím školních projektů. Následovalo proškolení týmu mediální výchovy, kterého se zúčastnila i ředitelka školy Národní Mgr. Hana Bolková, jakožto vyučující s aprobací informatika a nyní i mediální výchova. Školení s názvem „Začlenění průřezového tématu MV do výchovně vzdělávacího procesu“, zastřešila Katedra společenských věd Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Předmětem školení byla například skladba hodin Mediální výchovy, skladba televizního programu, nabídka exkurze do České televize, pojem masmédiá, novináři a žurnalistika, bulvár, publicistické útvary, práce s fotografií, její historie a v neposlední řadě film a reklama. Důležitou součástí úspěšného dokončení projektu bylo vybudování učebny mediální výchovy. *„Bylo nutné vybrat takový interiér, aby vyhovoval charakteru specifické výuky, aby poskytl možnost jak skupinové práce, tak i frontální výuky u interaktivní tabule. Zároveň bylo nutné zohlednit moderní technické prostředky výuky a vytvořit prostor pro počítače pro úpravu videí a fotografií... Pak následovalo hledání firmy, která v mediální učebně*

zrealizuje elektroinstalaci a proběhlo výběrové řízení na vhodný nábytek a další vybavení. Nová plně vybavená učebna byla otevřena 11. 9. 2009“. (Bolková 2009)

Základní škola Národní 1018 má zakotvenou Mediální výchovu ve Školním vzdělávacím programu třemi možnými způsoby: výuka je realizována formou **integrace tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů**, formou **projektu**, nebo **samostatný volitelný předmět Mediální výchova**. Na základě Školního vzdělávacího programu jsou vypracovávány tematické plány platné vždy na celý školní rok, kde je podrobně rozepsaná organizace témat Mediální výchovy.

Realizace Mediální výchovy, převzato ze Školního vzdělávacího programu ZŠ Národní: *„redakční systém při práci s webovými stránkami školy, využití videokamery a digitálního fotoaparátu pro záznam života školy – zpracování a prezentace, vydávání školního časopisu, pěstování kritického přístupu k reklamě, bulvárnímu tisku a kýči v rámci celoškolních, ročníkových a třídních projektů, prezentace žáků 9. ročníku, pozitivně a efektivně vedená komunikace (při řešení třídních problémů, sebehodnocení, skupinové práci, kooperativní výuce, atd.), vedení nástěnných školních novin, spolupráce s městskou knihovnou, prezentace školy na veřejnosti – výstavy, akademie, místní tisk, kabelová televize, www stránky“* (ŠVP ZŠ Národní 1018, Prachatice)

Na prvním stupni základní školy Mediální výchova probíhá především jako projekt a vyučovací jednotka. Děti se setkají hlavně s praktickou stránkou Mediální výchovy. Na druhém stupni základní školy si žáci sedmého až devátého ročníku již druhým školním rokem mohou vybrat Mediální výchovu za svůj volitelný předmět. Výuka probíhá pro velký zájem žáků ve dvou skupinách (které obsahují dohromady přibližně čtyřicet žáků) v odborné mediální učebně pod vedením Mgr. Hany Šimkové a Mgr. Hany Bolkové. Předmět nabízí poznatky teoretické a rovnocennou součástí hodin je i praktická činnost žáků, například tvorba školního časopisu, fotografování, práce s videokamerou, úprava fotografií, videa, příprava vysílání školního rozhlasu. Pro potřeby žáků je v mediální učebně k dispozici školní videokamera, fotoaparát i diktafon.

Pro první i druhý stupeň základní školy projektový tým učitelů sestavuje metodické a pracovní listy. Bývají koncipovány jako projektové nebo pro potřeby vyučovací jednotky. Podle těchto metodických a pracovních listů je vedena výuka na obou stupních školy. V současné době probíhá ověřování metodických listů, kdy na základě praktického použití s žáky jsou poté vedeny jako ověřené (vyzkoušené a hodící

se ve výuce). Tento metodický materiál bude do budoucna zabezpečovat systém začleňování průřezového tématu do výchovně vzdělávacího procesu. Škola nabídne možnost ověření navržených postupů dalším školám v regionu. Během měsíce března 2011 by měla probíhat kompletace výukových materiálů do metodických celků. Na teoretické úrovni se pohybuje hlavně volitelný předmět Mediální výchova, který poskytuje nejvíce prostoru pro teoretickou výuku. Vyučující na úvod každého tematického celku zařadí informativní teoretickou část (například před probíráním tématu reklamy se žáci dovědí o historii, vzniku, obsahu reklamních sdělení nebo pojmu klamavá reklama atp.).

Výuka se opírá o metodickou příručku „Mediální výchova“ autorů Jana Pospíšila a Lucie Sáry Závodné. Tento materiál bývá využíván především při teoretické části vyučovacích hodin a to metodika i cvičebnice pro žáky. Dále je teoretickou oporou Metodická příručka Mediální výchovy „Média tvořivě“ s podtitulem Pro 2. stupeň základní školy a střední školy. Dle slov Mgr. Hany Bolkové je třeba obsah příručky přizpůsobovat potřebám výuky na základní škole. Je totiž obsahově náročnější. Součástí příručky Média tvořivě je rovněž multimediální CD-ROM, který je spolu s multimediálním CD-ROMem „Rozumět médiím“ Marka Mičienky často využívanou pomůckou při realizaci vyučovacích hodin. Témata Mediální výchovy jsou jako mezipředmětové vyučované hlavně v českém jazyce a dějepise 20. století. Jako učitelky těchto dvou aprobací – českého jazyka a dějepisu – byly projektu „Začlenění průřezových témat do výuky“ přítomny a proškoleny Mgr. Hana Šimková a Mgr. Eva Gajdošová. Mediální výchova na základní škole Národní bývá často propojována s praxí na základě přizvání osobností z lokálních médií, které objasňují vlastní fungování médií. Například členové redakce Prachatického Deníku nebo zaměstnanci prachatického kabelového vysílání.

Hodnocení samostatného volitelného předmětu Mediální výchova probíhá na základě vypracování dílčích úkolů. Žáci mají pracovní listy, portfolia a úkoly vkládají na server, kde mají svou složku podle jména a vyučující tak kontroluje, zda byl úkol splněn, nebo nikoliv. Předmět je podle slov Mgr. Hany Bolkové koncipován jako takový, „*ve kterém může být každý žák úspěšný*“. V současnosti například předmět navštěvuje nejnadanější žák školy, ale i žák diagnostického ústavu.

Na škole funguje vysílání školního rozhlasu i vydávání školního časopisu. Školní rozhlas zaštiťuje dobře fungující školní Parlament, vysílá minimálně jednou za

měsíc, vždy v pondělí ráno. Dvakrát nebo třikrát v měsíci v případě, že se slaví nějaký svátek nebo děje významná událost spojená se školou. Školní časopis „Větrník“ vychází pravidelně jednou v měsíci a na jeho tvorbě se podílejí téměř všechny třídy školy. Tvorba školního časopisu není bezpodmínečně vázána na předmět Mediální výchovy. Přispívat do něj mohou všichni žáci jak prvního tak i druhého stupně základní školy. Škola má do budoucna v plánu založení stálé redakce časopisu, která se bude scházet vždy jedno nebo dvě odpoledne v týdnu. Větrník vychází v rozsahu šesti až osmi stran. V loňském školním roce byl časopis rozšířen o práce žáků samostatného volitelného předmětu Mediální výchovy. Přispívají do časopisu formou přílohy, která je nazvaná „Plesk – občasník žáků mediální výchovy“. Tato příloha bývá v rozsahu 4-5 stran. Školní časopis Větrník obsahuje barevné fotografie, rozhovory s osobnostmi, reportáže, ankety a žáky velice oblíbený „fotoseriál“.

Škola propojuje Mediální výchovu s multikulturním časopisem pro mládež „Romano Vod'ori“. Ten je výsledkem činnosti Romského občanského sdružení Romea, který na časopis získal grant. Spolupráce probíhá současně v rámci Mediální a Multikulturní výchovy. Redakce Romano Vod'ori zadá téma a chce po žácích, aby posílali do redakce své články, a některé potom publikuje. Základní škola Národní tímto způsobem jako jediná dává žákům možnost publikovat své příspěvky v celorepublikovém kontextu. Žáci se stávají redaktory a volně bez cenzury posílají do redakce časopisu své příspěvky. (www.romanovodori.cz) Časopis Romano Vod'ori je v tištěné podobě ve velkém množství posílán do školy, kde ho mají k dispozici hlavně vyučující českého jazyka a na hodinách informují všechny žáky o možnosti zasílání příspěvků. Poskytují žákům také možnost si časopis přečíst. Každý se tedy může zapojit do redakční činnosti. Časopis Romano Vod'ori články s žáky řeší samostatně, občas proběhne jazyková korektura ze strany vyučujících před samotným odesláním příspěvku, ale učitelé školy do článků svých žáků více nezasahují.

Předmět Mediální výchova je mezi žáky velice oblíben, zůstávají i po škole ve svém volném čase, aby pracovali na počítačích, stříhali své záznamy ve speciálních programech (software Pinnacle Studio). V rámci projektu „Začlenění průřezových témat do výuky“ vzniklo několik kvalitních animovaných filmů. Projektovému dni byla přítomna například režisérka Maria Procházková (autorka celovečerního filmu Kdopak by se vlka bál), Václav Malina, redaktor Českého rozhlasu České Budějovice, nebo kameraman Jan Voldřich, který řídí studio zpracovávající vysílání pro město Prachatice.

Žáci například animují loutky z modelíny nebo dělají pohyblivé „gif“ obrázky. Filmy tvořené žáky jsou opatřeny titulky a podkreslené hudbou. V současné době žáci sepisují scénář krátkého hraného filmu a „tlačí“ na Mgr. Hanu Bolkovou s realizací natáčení. Do budoucna škola chystá udělování školních „Oskarů“ a v rámci Mediální výchovy chtějí vyučující zorganizovat malý filmový festival s dílny svých žáků. Mimochodem škola disponuje velkým plně funkčním kinosálem, který ve večerních hodinách funguje jako veřejně přístupné městské kino. Z hlediska technického zázemí je základní škola Národní zcela soběstačná.

Základní škola Národní má velmi dobře propracovaný koncept realizace průřezového tématu Mediální výchova do Školního vzdělávacího programu. Jednání s vedením školy bylo příjemné, ničím nekomplikované a Mgr. Bolková byla velice ochotná, čas si udělala okamžitě, Školní vzdělávací program mi poskytla v plném znění včetně několika brožurek a vydání školního časopisu. Na naši schůzku byla připravena a věcně poskytovala informace, které jsem žádala. Po technické stránce je základní škola vybavena nadprůměrně. Velice kladně hodnotím samostatný předmět Mediální výchovu, který je žáky oblíben a poskytuje dostatek prostoru k řešení i náročnějších témat.

2.2. ZÁKLADNÍ ŠKOLA VODŇANSKÁ, Prachatice

<http://www.vodnanka.cz/>

informace poskytla Mgr. Alena Nachlingerová, ředitelka školy

Základní škola Vodňanská má v Mediální výchově dlouhou tradici dávno před tvorbou Školního vzdělávacího programu. Ve Školním vzdělávacím programu se tedy zaměřuje na průřezové téma Mediální výchovy jako na jednu z tradičních zájmových činností školní družiny. V rámci přípravy a tvorby Školního vzdělávacího programu škola požádala o grant na vybudování specializovaného multimediálního studia. Studio bylo realizováno v roce 2006. Ze studia je realizováno rozhlasové vysílání Rádía Junior, dětské televizní vysílání Vodník a schází se tam rovněž Redakční rada školního časopisu Paprsek.

Mediální výchova je jako průřezové téma zakotveno ve Školním vzdělávacím programu způsobem **integrace tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů, projektem** a nadále fungují **zájmové útvary** školní družiny a školního klubu, které jsou rovněž zakotveny ve Školním vzdělávacím programu. Tematické okruhy produktivních činností, což jsou

Tvorba mediálního sdělení a Práce v realizačním týmu, jsou integrovány od prvního do pátého ročníku v hodinách českého jazyka a výtvarné výchovy, v pátém ročníku navíc v hodinách základů informatiky. V šestém až devátém ročníku se tematické okruhy produktivních činností objevují v hodinách českého jazyka a uplatňují se v centru informačních technologií. Centrum informačních technologií je plně vybavená multimediální učebna – studio – kam je dětem garantován přístup i po vyučování ve volném čase. Žáci se podílejí na tvorbě mediálních sdělení pro časopis Paprsek, Rádio Junior a televizní vysílání Vodník. Důraz je kladen na práci v různorodých týmech, dodržování časového harmonogramu a pravidelnost mediální produkce. Tematické okruhy receptivních činností jako Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení se integrují od prvního do pátého ročníku v hodinách tělesné výchovy, českého jazyka, hudební výchovy a prvouky. Od třetího do pátého ročníku navíc v hodinách základů informatiky. Na druhém stupni v sedmém ročníku ve výchově k občanství a výchově ke zdraví, v osmém ročníku v přírodopisu, výtvarné výchově a hudební výchově. V devátém ročníku ve výchově ke zdraví a dějepisu. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality se objevuje v osmém a devátém ročníku v hodinách českého jazyka. Tematický okruh Stavba mediálních sdělení je integrován v sedmém ročníku v hodinách výchovy ke zdraví a v devátém ročníku v českém jazyce. Tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení se objevuje v sedmém ročníku ve výchově k občanství. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti je zařazen v šestém ročníku do hodin českého jazyka a v devátém ročníku do hodin matematiky. Tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení se objevuje na prvním stupni od prvního do pátého ročníku v hodinách českého jazyka a literatury. Realizované projekty zahrnující Mediální výchovu se nazývají Měsíc knihy, Měsíc internetu, Dny otevřených dveří a mnohé Exkurze a průvodcování. V devátých ročnících bývá navíc realizován projekt, při kterém žáci tvoří vlastní časopis. Dále jsou ve Školním vzdělávacím programu popsány akce školy, které zahrnují školní časopis, rozhlasové vysílání, televizní vysílání, využití vnitřního telefonního okruhu, školní akademie, přehlídky zájmových útvarů (moderování a publicistika), využití žákovské knihovny a internetového klubu a příspěvky do oblastního tisku a regionální kabelové televize.

Vyučující specializovaní na Mediální výchovu se zúčastnili školení Marka Mičienky Rozumět médiím. Jako metodickou podporu využívají stejnojmenné materiály, pracovní listy a audiovizuální CD, které je součástí projektu.

Na škole fungují redakce různých zájmových útvarů s dlouholetou tradicí dávno před zavedením Školního vzdělávacího programu. V roce 2006 bylo otevřeno mediální studio obsahující pult pro rozhlasové vysílání propojené s rozvodem rozhlasu po celé škole, dále videokameru se zázemím pro natáčení videoreportáží a rozhovorů a zázemí pro Redakční radu časopisu. Dále je studio vybaveno počítači, na kterých žáci natočené materiály sami upravují. Dostává se jim tedy vzdělání v oblasti teoretické, obsahové, ale musí zvládnout i práci technickou s různými programy na úpravu videa, fotografií a audio záznamů. Mediální výchova je na škole pojata hlavně prakticky, má v žácích probouzet zájem o média a jejich fungování. Mimo jiné ve studiu cvičí i školní kapela.

Jako první vznikla Redakční rada školního časopisu Paprsek. Časopis je nepřetržitě vydáván od roku 1981 a vychází v nákladu šesti až osmi vydání na školní rok. Redakce je složena ze žáků napříč ročníky. Časopis je rozdělen na první a druhý stupeň, práce s dětmi je odlišná. Každá část má svojí vedoucí vyučující a vyučující se spolu poté domlouvají na zkompletování vydání. Ve Školním vzdělávacím programu je zájmový útvar Redakční rada časopisu Paprsek zařazen od třetího do devátého ročníku. Žáci musí zvládnout práci v textových editorech na PC, kresbu v grafických programech, graficky upravit článek i celou stránku časopisu, přípravu otázek, realizaci rozhovoru, navštěvovat významné akce školy, distribuovat časopis do tříd a vydávat za školní rok 6 čísel a 2x dvojičku časopisu Paprsek. Každý ze členů Redakční rady má na starost vlastní rubriku, jeden šéfredaktor články schraňuje a společně kompletují každé vydání.

Rada rozhlasového vysílání Rádía Junior zahájila svoji činnost a poprvé vysílala v roce 1992. Vysílání je realizováno pravidelně jednou za měsíc. Na schůzku rady se v rámci zájmového útvaru scházejí jedenkrát týdně. Cílem kroužku je získat žáky pro práci v médiích a vytvořit u nich zájem o média. Hlavním obsahem činnosti je seznámení s úkoly a prací rozhlasového reportéra i novináře. Při přípravě na školní relace mohou žáci využívat hodin centra informačních technologií a tam si připravovat podklady pro své vstupy. Učivo, na které je kladen důraz, je získání a vystavění zprávy, čtení s přednesem a získávání informací v terénu na soutěžích a akcích školy. *„Do obsahu relací se dostávají novinky např.: „Den slabikáře“ – se svými čtenářskými dovednostmi se prostřednictvím školního rozhlasu mohou pochlubit ostatním spolužákům ze školy prvňáčci. „Moje oblíbená kniha“ – kratinký příspěvek si o své oblíbené knize a jejím autorovi do rozhlasu připravují žáci různých ročníků. Ostatní děti*

vybírají z přečtených příspěvků nejzajímavější, který je v rámci ankety vyhodnocen. „Výročí a významné dny našeho státu“ – relace, které seznamují posluchače s významnými výročími a jejich historickým podkladem, jsou často pro zpestření doplňovány soutěžemi pro děti z obou stupňů. Prostřednictvím pravidelných relací zveme žáky i učitele na tradiční akce školy jako jsou: velikonoční výstava, akademie, vánoční trhy, sběrové akce, dopravní soutěž, školní kola pěvecké a recitační soutěže, školní kola soutěží v konverzaci v anglickém a německém jazyce, olympiády v českém jazyce, dějepisu a zeměpisu, Den účesů, Běh školní chodbou apod. Připravujeme pro žáky různé ankety (např. O největšího Čecha) a řadu soutěží. Rozhlasoví i televizní redaktoři se podílejí na moderování přehlídek a akademií školy (např. přehlídka činnosti zájmových útvarů „Vysílá studio Vodňanka“). Většina vysílání je připravována živě, je to sice náročnější, ale i pro posluchače určitě zajímavější. Vlastní aktéry to nutí k pohotovosti v reakcích na případné technické závady, ale zase to vede k oživení vlastního přenosu.“ (Nachlingerová 2006)

Jako poslední zájmový útvar vzniklo na škole dětské televizní vysílání Vodník. Svou činnost zahájilo v březnu roku 2004. Měsíční premiéry, tedy vysílání jednou měsíčně, bývají vysílány v regionální kabelové televizi a ve školním televizním okruhu. Redakce se schází také jednou za týden a je naplněna žáky napříč ročníky. Na televizním vysílání je poznat práce začínajících reportérů z pátých tříd a pokrok v práci žáků devátých ročníků. Učivo tohoto zájmového kroužku je velice bohaté. Zaměřuje se na jazykovou komunikaci, čtení, mluvený a písemný projev, tvořivé činnosti s textem a audiovizuálním záznamem, dále na historii a současnost záznamových médií, současnou techniku, formáty, praktické ovládání videokamery a její doplňky, a základní pravidla natáčení videosnímku, také na základní dovednosti digitálního zpracování videomateriálu na počítači (střih, dozvučení, zpracování, titulkování, export do videosouboru, dvd v Pinnacle Studio). „Zájemce o reportéry a moderátory jsme našli hlavně v řadách reportérů redakční rady Rádía Junior. Ti si mohli vyzkoušet i práci před kamerou, zároveň mohli spolupracovat s mladšími spolužáky z nižších ročníků a do problematiky práce reportéra je uvádět. Vysílání Vodník mapuje život školy (akce školní i mimoškolní). Televizní premiéru sleduje s velkým zájmem celá škola. Například přibližuje žákům, co dělají učitelé na společném zájezdu v létě o prázdninách, či jak se vzdělávají. Rodičovské i další veřejnosti ve městě ukazuje život školy v podobách méně obvyklých, než jsou třídy a školní lavice. Prachatičtí občané mají možnost zhlédnout

(vždy třikrát v týdnu v opakovaných relacích) na městské kabelové televizi např.: Den účesů na škole (vždy 1. 4. – apríl), Barevné vyučování (spolu 1. a 9. ročníky, 2. a 8. ročníky apod.) školní olympiády a soutěže, školní ples a předtančení žáků, projektovou výuku, zápis do 1. tříd, vánoční akademii a trhy, závěrečné akademie žáku 9. tříd a přehlídky zájmové činnosti, velikonoční výstavu i další akce, které pořádáme ve spolupráci s německými školami (turnaj v kopané a stolním tenisu, volejbalový turnaj apod.)“ (Nachlingerová 2006)

Perspektivy Mediální výchovy jsou vydržet v nastoleném úsilí a realizaci všech tří zájmových útvarů, což je stále těžší kvůli fluktuaci pedagogického sboru. Vysílání televize Vodník měl od svého vzniku na starost Mgr. Jakub Weiss, který dodával natočený materiál do regionální kabelové televize, který minulý školní rok ze školy odešel kvůli vyšší pracovní pozici na jiné škole. V současnosti se zaučuje nový učitel. Ředitelka školy Mgr. Alena Nachlingerová byla také proškolená Markem Mičienkou a snaží se práci zastat, což nejde plně skloubit s funkcí ředitelky školy.

Paní ředitelka byla velice vstřícná, poskytla veškeré možné informace a na schůzku byla po předchozí dohodě řádně připravena. Na schůzku si velice ochotně našla čas a nebyl problém se s ní domluvit i přes její nabytý program. Jednání s ní bylo příjemné. Škola má Školní vzdělávací program velice dobře nastavený v oblasti průřezového tématu Mediální výchova, je realizováno třemi možnými způsoby a velkým plusem na škole je fakt, že má velice dlouhou tradici Mediální výchovy, proto mohla bez problémů navázat v době realizace Školního vzdělávacího programu. Technicky je škola vybavena nadprůměrně. Školní vzdělávací program je v plném znění volně k dispozici na webu školy. Velice kladně hodnotím existenci zájmových útvarů, ve kterých je realizována Mediální výchova a jejich pozitivní vliv na zájem o média mezi žáky.

2.3. ZÁKLADNÍ ŠKOLA ZLATÁ STEZKA, Prachatice

<http://www.zlatastezka.cz/>

informace poskytla Mgr. Lenka Králová, ředitelka školy

Zakotvení ve Školním vzdělávacím programu probíhá **integrací tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů** a to na prvním i druhém stupni. Konkrétně tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálního sdělení je realizováno na prvním stupni od třetí třídy v rámci českého jazyka a od čtvrté třídy i informatiky. Na druhém stupni v šesté a sedmé třídě

v rámci výchovy k občanství, výchovy ke zdraví, českého jazyka a zeměpisu a čtení a slohových prací, v osmé třídě v českém jazyce, zeměpisu a slohových pracích a v deváté třídě v rámci českého jazyka, výchovy k občanství, čtení a slohových prací, zeměpisu a chemie. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality začleňuje škola od prvního do pátého ročníku v rámci českého jazyka a výtvarné výchovy, v šesté a sedmé třídě v rámci výchovy ke zdraví, výchovy k občanství, českého jazyka a zeměpisu. V osmé a deváté třídě jej začleňuje ve výchově ke zdraví, českém jazyce a zeměpisu, v deváté navíc v dějepisu. Tematický okruh Stavba mediálního sdělení se na prvním stupni ve čtvrté a páté třídě objevuje v rámci informatiky a výtvarné výchovy a na druhém stupni v rámci informatiky a českého jazyka. Tematický okruh Vnímání autora mediálního sdělení je na prvním stupni integrován od první do páté třídy v rámci hudební výchovy, výtvarné výchovy a českého jazyka. Na druhém stupni v šesté, sedmé a deváté třídě v rámci výchovy k občanství, informatiky a českého jazyka, v osmé třídě pouze v rámci informatiky a českého jazyka. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti je ve čtvrtém a pátém ročníku integrován v českém jazyce a informatice v šestém a sedmém ročníku ve výchově ke zdraví, výchově k občanství, informatice, zeměpisu, dějepisu, výtvarné výchově, českém jazyce a cizím jazyce. V osmé třídě v informatice, zeměpisu, dějepisu, výtvarné výchově, českém jazyce a cizím jazyce. V deváté třídě ve výchově k občanství, informatice, zeměpisu, dějepisu, českém jazyce a cizím jazyce. Tematický okruh Tvorba mediálního sdělení se v pátém ročníku objevuje v hodinách českého jazyka, v šestém a sedmém ročníku v hodinách zeměpisu, výtvarné výchovy, českého jazyka a cizího jazyka. V osmém ročníku v hodinách zeměpisu, českého a cizího jazyka a čtení a slohových pracích. V devátém ročníku v zeměpisu, výtvarné výchově, českém jazyce, cizím jazyce a čtení a slohových pracích.

Na základní škole není realizován volitelný předmět Mediální výchova, školní časopis ani školní rozhlasové vysílání. Metodická podpora Mediální výchovy stejně jako perspektivy Mediální výchovy nejsou známy. Škola vydává pouze sborníky některých akcí či projektů. Informace týkající se projektových dnů v rámci Mediální výchovy nebyly sděleny. Školní vzdělávací program není volně k dispozici na webovém portálu základní školy. Podle vedení školy se jedná o „interní informace“, které škola nebude sdělovat tvůrcům diplomových a jiných prací. Vedení školy poskytlo pouze omezené informace prostřednictvím emailové pošty. Mnou navržená osobní schůzka –

kdy jsem se chtěla do školy dostavit na informativní schůzku kdykoliv podle potřeby a možností paní ředitelky – byla chladně odmítnuta s tím, že by má přítomnost byla „zbytečná“. Prostřednictvím emailové pošty paní ředitelka odpověděla pouze na některé otázky a zaslala naskenovanou stranu ze Školního vzdělávacího programu a to tabulku začlenění průřezových témat do předmětu. Zdali je Mediální výchova realizována i formou projektu nebo jinak, jsem se tedy nedozvěděla.

2.4. ZÁKLADNÍ ŠKOLA MÁJ I M. Chlajna 21, České Budějovice

<http://www.zsmaj.cz/>

informace poskytl Mgr. Věra Pašková

Na základní škole Máj I je průřezové téma Mediální výchova realizováno na prvním i druhém stupni pomocí **integrace tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů**. Jako samostatný volitelný předmět Mediální výchova neexistuje, projektové vyučování specializující se na Mediální výchovu také ne.

Konkrétně na prvním stupni se začleňuje Mediální výchova od čtvrté třídy a to tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení v českém jazyce a tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti ve vlastivědě a tělesné výchově. V páté třídě se přidává tematický okruh Tvorba mediálního sdělení, který je začleněn v předmětu informatika.

Na druhém stupni je tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení začleněn v šestém ročníku v informatice, výchově k občanství a zeměpisu. V sedmém ročníku v českém jazyce, fyzice, praktických činnostech, výchově k občanství a zeměpisu. V osmém ročníku v českém jazyce, chemii, hudební výchově, výchově k občanství a zeměpisu. V devátém ročníku v českém jazyce, dějepisu, chemii, hudební výchově, výchově k občanství a zeměpisu. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality je v osmém ročníku integrován do dějepisu a praktických činností a v devátém ročníku do českého jazyka a dějepisu. Tematický okruh Stavba mediálních sdělení je integrován v šesté a deváté třídě v českém jazyce. Tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení je začleněn v sedmém ročníku v českém jazyce, v osmém ročníku v dějepisu a v devátém ročníku v českém jazyce, dějepisu, praktických činnostech a zeměpisu. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti je začleněn v sedmém ročníku v praktických činnostech a výchově ke zdraví, v osmém ročníku v předmětech výchova ke zdraví, český jazyk, dějepis,

výtvarná výchova a v devátém ročníku v přírodopisu, dějepisu a výchově ke zdraví. Tematický okruh Tvorba mediálního sdělení je začleněn v šestém a sedmém ročníku v anglickém jazyce, německém jazyce, českém jazyce a výtvarné výchově. V osmém a devátém ročníku v českém a německém jazyce. Tematický okruh Práce v realizačním týmu je začleněn v šestém ročníku v anglickém jazyce, českém jazyce, zeměpisu a tělesné výchově. V sedmém ročníku v českém jazyce, výchově ke zdraví, výchově k občanství, zeměpisu a tělesné výchově. V osmém ročníku je integrován do vzdělávacího obsahu předmětů anglický jazyk, český jazyk, výchova ke zdraví, výchova k občanství, zeměpis a tělesná výchova. V deváté řídě v předmětu anglický jazyk, český jazyk, praktické činnosti, výchova ke zdraví, výchova k občanství, zeměpis, tělesná výchova a výtvarná výchova.

Na druhém stupni je dále Mediální výchova začleňována v předmětu vedeném Mgr. Věrou Paškovou, který se jmenuje Společenskovědní seminář. V tomto kroužku si vyučující sama vystavila osnovy na aktuálních tématech a Mediální výchova se zde hodně objevuje. Při realizaci hodin je často využíváno příručky projektu Jeden svět na školách obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni. Ke každé příručce je DVD a pracovní listy. K výuce aktuálních témat je využíváno dokumentárních filmů. Mgr. Pašková využívá konkrétně „Průřezová témata prostřednictvím dokumentárního filmu“, „Lidská práva“ a příručku „Kdo jiný“, která je přímo produktem studentů. Tato metodologie se báječně osvědčila a kroužek má u dětí velký úspěch.

Na škole Máj I funguje projekt Drak, který je zaměřen na řešení problematiky volného času mládeže. Tímto projektem je ve škole realizováno velké množství kroužků pro žáky školy, které jsou vyučovány zaměstnanci školy a studenty Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity. Projekt je financovaný Magistrátem města České Budějovice. Jedním z kroužků je i Redakce časopisu vedená vyučující českého jazyka Mgr. Petrou Syslovou, která sdružuje žáky celého druhého stupně a do časopisu přispívají i ostatní žáci, nejen členové redakce. Dračí časopis – jak je nazýván – vychází čtvrtletně a obsahuje rozhovory s žáky nebo učiteli, recenze filmových novinek, aktuální témata společnosti například drogy a jiné návyky, žákovské ankety atd. Redakce se schází každý týden a společně pracuje na vybraných tématech. Časopis na škole Máj I vychází v obsahově jiné podobě ve třech vyučovaných jazycích – anglickém, německém a francouzském.

Technické vybavení školy je dostačující, je zde plně zařízená počítačová učebna, při hodinách děti mohou část času pracovat na svých člancích. Škola disponuje videokamerou a promítacím koutem, kde je veden i kroužek dramatické výchovy. Dále několika fotoaparáty, které jsou žákům k dispozici pro jejich reportáže. Perspektivy samostatného volitelného předmětu nebo kroužku Mediální výchovy jsou malé. Problém nastává v aprobovanosti, specializovanosti vyučujícího, který by předmět vedl. Škola realizuje velké množství volnočasových aktivit, učitelů není na tak velké škole mnoho a jejich časové možnosti jsou často vyčerpané. Někdy bývá Mediální výchova spojována s výchovou dramatickou, dramatický kroužek vede také Mgr. Věra Pašková v rámci projektu Drak.

Domluva s magistrou Paškovou byla příjemná, čas si udělala ochotně a téměř okamžitě, byla velmi vstřícná. Na schůzku byla připravena a informace, které jsem žádala, bez problémů poskytla. Školní vzdělávací program v plném znění na webu školy sice ke stažení není, ale část týkající se průřezových témat na stránkách školy rozpracovaná je. Magistra Pašková poskytla metodiku, ze které čerpá k nahlédnutí a také několik čísel školního časopisu. Velice kladně hodnotím společenskovední seminář a dramatickou výchovu, kde se často pracuje v materiálním Člověka v tísní a žáci o ně mají velký zájem.

2.5. ZÁKLADNÍ ŠKOLA MÁJ 2 M. Chlajna 23, České Budějovice

<http://www.zsmaj2.cz>

informace poskytla Mgr. V. Čítková

Ve Školním vzdělávacím programu má základní škola Máj 2 zakotvenou Mediální výchovu dvěma způsoby. **Integrací tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů** a realizací **projektových dnů**. Integrace do předmětu probíhá v rámci českého jazyka a literatury a v rámci občanské výchovy.

V hodinách českého jazyka se Mediální výchova objevuje ve třetím ročníku naplněním tematického okruhu Práce v realizačním týmu, dále ve čtvrtém a pátém ročníku naplněním tematických okruhů Kritické čtení, poslouchání a pozorování mediálních sdělení (takto nazváno ve Školním vzdělávacím programu) a Práce v realizačním týmu, v pátém ročníku navíc tematickým okruhem Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality. V šestém a sedmém ročníku je Mediální výchova realizována v rámci tematických okruhů Kritické čtení, poslouchání a pozorování

mediálních sdělení a Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality. V osmém ročníku se objevuje Tvorba mediálních sdělení a Fungování a vliv médií ve společnosti. V devátém ročníku je to tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení a Práce v realizačním týmu.

V rámci výuky občanské výchovy je Mediální výchova realizována v sedmém ročníku naplněním tematického okruhu Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality a Fungování a vliv médií ve společnosti. V osmém ročníku je to Fungování a vliv médií ve společnosti a Vnímání autora mediálních sdělení. V devátém ročníku se objevuje ve výuce tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti.

V rámci projektových dnů má Mediální výchova vyhraněn jeden celý vyučovací den, kterého se účastní celá škola. Děti jsou zařazeny do skupin v rámci tříd a žáci si po celou dobu studia vedou portfolia týkající se Mediální výchovy. Projektové dny bývají dokumentovány a fotografie z akcí vystavovány na školním webu, komentáře k akcím píší sami žáci. Například projekt nazvaný „Mé vysněné sídliště“ byl následně zpracován jako prezentace a na představení projektu byly pozváni zástupce vedení města.

Metodika, o kterou se vyučování a projektové dny opírá, je projekt obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni, konkrétně Jeden svět na školách. Slouží jako inspirace projektových dnů. Magistra Čítková se nezmínila, že by vyučující byli proškoleni v oblasti Mediální výchovy, jako tomu bývá na ostatních školách.

Školní časopis ani rozhlasové vysílání realizováno není. Děti si někdy vedou kroniky třídy se svými třídními učiteli a píší komentáře k realizovaným akcím, které jsou následně zveřejněné na webovém portálu školy. Žáci školy mají možnost přispívat do dětského časopisu Robinson, který vznikl pod patronátem Magistrátu města České Budějovice Odboru životního prostředí a vychází pod záštitou dětského fondu OSN UNICEF. Časopis je pro děti ze základních škol Jihočeského kraje a k dispozici je zdarma a volně ke stažení na internetových stránkách studia Gabreta (<http://www.studio-gabreta.cz>). Žáci ze základní školy Máj 2 přispívají převážně do rubriky Pero.

Jako perspektivy Mediální výchovy vidí Mgr. Čítková navštěvování Centra ekologické a globální výchovy Cassiopeia (www.cegv-cassiopeia.cz) na sídlišti Vltava v Českých Budějovicích, které nabízí denní výukové programy pro žáky různých stupňů škol. Toto centrum je mimo jiné zaměřené právě na Mediální výchovu. V nabízeném programu je vždy zařazení do obsahu Rámcového vzdělávacího programu, stručný

popis výukového programu a jeho časová náročnost. Výukové programy finančně podporuje Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v rámci společného programu. Příkladem nabízeného výukového programu zaměřeného na Mediální výchovu je program „Různé úhly pohledu“ kde jsou zpracovány tematické okruhy Mediální výchovy Práce v realizačním týmu a Tvorba mediálního sdělení, nebo program „Supermarket“, aj.

Zástupkyně ředitelky základní školy Máj 2 nebyla zprvu ochotná jednat se mnou bez vědomí ředitelky školy. Po domluvení schůzky u paní ředitelky školy jsem byla přijata paní zástupkyní pro druhý stupeň a ta mi domluvila schůzku s magistrou Čítkovou. Domluva s magistrou Čítkovou byla složitá v tom smyslu, že na webu školy není ani seznam zaměstnanců školy, ani telefonní nebo jiný kontakt na vyučující. Školní vzdělávací program na webu školy také zveřejněn není, je na stránkách magistrátu města jako zřizovatele školy, ale tam je ke stažení pouze stručná charakteristika školy, nikoliv plné znění programu. Školní vzdělávací program v podrobné verzi je pouze k nahlédnutí u vedení školy. Další má návštěva byla právě kvůli zmiňovanému Školnímu vzdělávacímu programu, který vedení školy zprvu nemohlo nalézt. Byla jsem vyzvána, abych si ve sborovně udělala výpisky a Školní vzdělávací program mi byl nalistován zaměstnankyní z kanceláře a otevřen na straně, kterou jsem „potřebovala“. Sama jsem si v programu listovala, ale s pocitem, že dělám něco „nechtěného“. Přístup vedení školy byl velmi profesionální v tom smyslu, že veškeré dění ve škole jde přes ředitelku školy, absolutně nic se na škole nedělo bez jejího vědomí. Magistře Čítkové nebylo dovoleno požadované strany s ukotvením průřezového tématu Mediální výchovy naskenovat a poslat e-mailem či poskytnout mi je jiným možným způsobem. Domluva byla složitá a vyžadovala třikrát návštěvu školy, Školní vzdělávací program je na škole považován za interní dokument, a jako takový nemá být k dispozici široké veřejnosti.

2.6. ZÁKLADNÍ ŠKOLA MATICE ŠKOLSKÉ 3, České Budějovice

<http://www.zsmatice.cz/>

informace poskytla Mgr. Eva Sedláková

Na základní škole Matice školské je Mediální výchova realizována formou **integrace tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů** nebo **projektem**.

Na prvním stupni se tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení začleňuje od první do čtvrté třídy v hodinách českého jazyka a v páté třídě

v hodině informatiky. Tematické okruhy Interpretace Vztahu mediálních sdělení a reality a Vnímání autora mediálních sdělení jsou v prvním ročníku realizovány projektem nazvaným „Lidská postava“, který předpokládá 12 hodin v mezipředmětově propojených hodinách během cca čtyř týdnů. Vnímání autora mediálních sdělení se také objevuje v prvním ročníku v českém jazyce a hudební výchově a druhém ročníku v českém jazyce. Tvorba mediálního sdělení a Práce v realizačním týmu je na prvním stupni realizována formou projektu a navíc je v pátém ročníku integrován do předmětu český jazyk. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti se objevuje v pátém ročníku při informatice. Stavba mediálních sdělení se objevuje v páté třídě v českém jazyce.

Na druhém stupni je tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení prostoupeno v šestém ročníku v anglickém jazyce, informatice a hudební výchově, v sedmém ročníku v českém jazyce, anglickém jazyce, informatice a výchově k občanství. V osmém ročníku v anglickém jazyce, chemii, přírodopisu a pracovních činnostech. V devátém ročníku v českém jazyce, anglickém jazyce, dějepisu, fyzice a pracovních činnostech. Tematický okruh Interpretace Vztahu mediálních sdělení a reality se objevuje v šestém ročníku v hodinách anglického jazyka a informatiky, v sedmém ročníku v českém jazyce, anglickém jazyce, informatice a výchově k občanství. V osmém ročníku v anglickém jazyce a v devátém ročníku v českém jazyce, anglickém jazyce a dějepisu. Tematický okruh Stavba mediálních sdělení je integrován v šestém a osmém ročníku v hodinách anglického jazyka a v sedmém a devátém ročníku v hodinách českého jazyka a anglického jazyka. Tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení se začleňuje v sedmém a devátém ročníku do českého a anglického jazyka, v osmém ročníku do anglického jazyka. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti se na druhém stupni objevuje v šestém ročníku v hodinách anglického jazyka a výtvarné výchovy, v sedmém ročníku v hodinách českého jazyka, anglického jazyka a výchově k občanství. V sedmém ročníku v hodinách anglického jazyka, matematiky, chemie a výtvarné výchovy. V devátém ročníku v hodinách českého jazyka, anglického jazyka, chemie a přírodopisu. Tematický okruh Tvorba mediálního sdělení a Práce v realizačním týmu se stejně jako na prvním stupni realizuje formou projektu, který je celoškolní, takže navazuje na první stupeň. Názvy projektu jsou „Evropa a okolní svět“ a „Země Evropské unie“. Tvorba mediálního sdělení se dále objevuje v šestém ročníku v hodinách anglického jazyka

a výtvarné výchovy, v sedmém ročníku v hodinách českého jazyka a anglického jazyka, v osmém ročníku v hodinách anglického jazyka a v devátém ročníku v hodinách českého jazyka, anglického jazyka a výchovy k občanství. Tematický okruh Práce v realizačním týmu je dále integrován v šestém ročníku v hodinách anglického jazyka, výchovy k občanství, tělesné výchovy a pracovních činností. V sedmém ročníku v hodinách českého jazyka, anglického jazyka, tělesné výchovy a praktických činností. V osmém ročníku v anglickém jazyce, chemii, a tělesné výchově a v devátém ročníku v českém jazyce, anglickém jazyce, výtvarné výchově a tělesné výchově.

Prvním rokem je Mediální výchova také začleněna do volitelného předmětu dramatická výchova. Předmět má tedy nový název „Dramatická a mediální výchova“ a vyučuje se v současné době v devátém ročníku. Předmět je veden Mgr. Evou Sedlákovou a náleží mu jedna vyučovací hodina týdně z disponibilní časové dotace. Mediální výchova se objevuje v tématech: příprava a realizace rozhlasového vystoupení, návrh divadelního plakátu, výrazové prostředky v médiích, reklama a její funkce a návštěva rozhlasu. Předmětem je také prostoupeno průřezové téma Osobnostní a sociální výchovy. Dále je učivo předmětu Dramatická a mediální výchova rozvíjeno a doplňováno prostřednictvím dalších předmětů (výtvarná výchova, český jazyk a literatura, hudební výchova, dějepis a pracovní činnosti.) Žáci jsou hodnoceni na základě dílčích úkolů a konečného výstupu, což je jimi vytvořený scénář hry, jeho nastudování a natočení na video a následné sestřihání materiálu. Žáci si po celou dobu navštěvování předmětu vedou osobní portfolio. Jako své velké mínus vidí Mgr. Eva Sedláková to, že děti nevedou sešit, tady nezapisují žádnou teorii, to co je třeba pro přípravu si vyučující našla na internetu, nevyužívá žádných metodických příruček. Předmět je však veden prakticky – osnovy si vyučující sestavovala sama – a při časové dotaci jedné hodiny týdně by teorii děti nezvládly. V perspektivě příštího vyučování hodlá vyučující předmět o teorii obohatit a to kopírovanými materiály pro žáky.

Součástí Dramatické a mediální výchovy je školní rádio Traktor, které vysílá každou středu ráno. Skupina je rozdělena a všichni mají svou funkci. Někdo se nebojí mluvit, takže vysílá a ostatní členové skupiny se chovají jako realizační tým, připravují zprávy, obstarávají profil na Facebooku, kde si žáci mohou napsat o písničku na přání nebo napsat, komu mají při vysílání popřát k narozeninám apod. K tomu účelu slouží také schránka rádia Traktor na chodbě. V rádiu se objevují hosté, rozhovory s nimi, „drby“ ze školy a písničky na přání. Žáci vysílání realizují pomocí notebooku.

Mgr. Sedláková také před lety zakládala redakci školního časopisu Šroub. Kroužek redakce se schází jednou týdně a vedou ji vyučující českého jazyka. V redakci jsou děti od čtvrtých do devátých tříd. Přispívat mohou samozřejmě všichni žáci školy. Redakce pracuje ve dvojicích, každá dvojice vede vlastní rubriku: sportovní, o škole, kultura, křížovky, ankety, atd. Jeden člen redakce články shromažďuje a dává jim formální podobu v počítači. Časopis Šroub vychází čtvrtletně a každá třída dostává jeden výtisk. Redakce dobře funguje, protože se nově příchozí děti ze čtvrtých tříd učí od žáků devátých ročníků. Tímto způsobem se redakce neustále obměňuje, mladší děti se učí od starších.

Technika jakou je škola vybavena, je dvakrát videokamera kvůli nahrávání školních akcí a konečných výstupů Dramatické a mediální výchovy v podobě nastudování hry a následné promítání. Dále je to fotoaparát, počítačová učebna, aj. Technika je žákům plně k dispozici, ze zkušenosti ovšem vyplývá, že děti jsou zvyklé pracovat s technikou vlastní, kterou si nosí z domova.

Domluva s magistrou Sedlákovou byla rychlá a jednoduchá, čas si udělala hned na druhý den. Na naši schůzku byla velmi dobře připravena, odpovídala přesně na to, co jsem se ptala. Školní vzdělávací program sice na webu školy volně k dispozici ke stažení není, ale magistra Sedláková si pro mě ochotně připravila text Školního vzdělávacího programu, kde je podrobné zakotvení průřezového tématu Mediální výchova. Měla připravenou integraci do předmětu, popis projektů i podrobný zápis realizovaného předmětu Dramatická a mediální výchova. Mgr. Sedláková je velice vstřícná a bezprostřední, komunikace s ní byla příjemná. Jako nedostatek hodnotím absenci prakticky jakékoliv metodické podpory, avšak do budoucna bude v předmětu Dramatická a mediální výchova tento nedostatek částečně odstraněn. Kladně hodnotím „zapálení“ paní učitelky pro práci s dětmi a její přístup a snahu o začlenění průřezového tématu Mediální výchova alespoň do výchovy dramatické.

2.7. ZÁKLADNÍ ŠKOLA DUKELSKÁ 11, České Budějovice

<http://www.zsdukelska.cz/>

informace poskytl Mgr. František Rozum, zástupce ředitele pro druhý stupeň

Příprava a vytvoření Školního vzdělávacího programu předpokládalo finance z Evropského sociálního fondu, který přispěl škole v zavedení Průřezových témat do vzdělávacího obsahu. Součástí projektu bylo mimo jiné i rozšíření odborného vzdělání učitelů prostřednictvím odborných seminářů. Školení průřezového tématu Mediální

výchova vedl Marek Mičienka a jmenovalo se „Rozumět médiím“. Na základě tohoto školení vznikla metodika a pracovní sešit, pod kterým je podepsaný Mgr. František Rozum jako editor a kolektiv autorů Pracovní sešit i metodika mají společný název – *Médiím rozumíme*.

Mediální výchova je na škole realizována dvěma způsoby. Především **projektem a integrací tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů**.

Integrace ve výuce je konkrétně rozpracována ve Školním vzdělávacím programu po tematických okruzích. Tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení je v pátém ročníku integrován do výuky českého a anglického jazyka a v devátém ročníku v zeměpisu. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality je v šestém i devátém ročníku začleněn v předmětu informatika. Tematický okruh Stavba mediálních sdělení se objevuje v devátém ročníku v hodinách informatiky. Okruh Vnímání autora mediálních sdělení se rovněž objevuje v šestém a devátém ročníku v informatice. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti je integrován ve čtvrtém ročníku v přírodovědě, šestém ročníku v informatice a v devátém ročníku v informatice a chemii. Tematický okruh Tvorba mediálního sdělení se integruje v šestém i devátém ročníku v informatice. Tematický okruh Práce v realizačním týmu je objevuje v pátém ročníku v českém jazyce, v šestém ročníku v informatice a v devátém ročníku v informatice a zeměpisu.

Projekt je ve Školním vzdělávacím programu pojmenován jako nově vzniklá metodika a pracovní sešit, tedy *Médiím rozumíme*. Projekt pokrývá všech sedm tematických okruhů definovaných v průřezovém tématu Mediální výchova. Mediální výchova je realizována celoškolním projektem v šestém, sedmém, osmém a bude-li potřeba, i devátém ročníku formou čtyř projektových dnů v roce (dva dny v jednom pololetí). Jedná se tedy přibližně o 24 vyučovacích hodin každý rok. V šestém ročníku se probírají témata Co je medium, Média v našich životech, Vliv médií, Zpráva a zpravodajství a Reklama. V sedmém ročníku se zaměřují na Stereotypy v médiích, Časopisy pro mládež nebo téma Komunikace přes chat. V osmém ročníku se klade důraz na Názor a objektivitu zpravodajství, Regulaci médií a etiku novináře, Tvorbu televizního programu a zabývají se problematikou měření sledovanosti médií. Při výuce Mediální výchovy je především kladen důraz na pochopení toho, že sebeobjektivnější zpravodajství je vždy zabarveno subjektivním pohledem, na to že žáci musí umět

kriticky vnímat zpravodajství. Toto je hlavním cílem Mediální výchovy na škole. V šestém ročníku jsou dětem zavedeny pracovní sešity, které obsahují výstupy z projektových dnů, různé ankety, které žáci tvoří. Sešity slouží jako portfolia, která žáky provázejí po celou dobu studia.

Metodickým podkladem a inspirací v uchopení Mediální výchovy bylo dvoudenní školení Marka Mičienky a metodika Rozumět médiím, dále materiál projektu Varianty o předsudcích a stereotypch společnosti Člověk v tísní a Jeden svět na školách opět obecně prospěšné společnosti Člověk v tísní.

Jedinečná metodika a pracovní sešit s názvem Médiím rozumíme je autorský počín základní školy Dukelská 11 pod vedením Mgr. Františka Rozuma. Obsahově je metodika i pracovní sešit rozdělen do čtrnácti tematických celků: Co je médium, Jak se píše zprávy, Kurz reklamštiny, Časopisy pro mládež, Stereotypy v médiích, Genderové stereotypy, Láska přes internet, Média a zábava, Simpsonovi, Regulace médií, Na co se budeme dívat, Jak se měří sledovanost, Média a politika a Hřeby do hlavy. Jako příklad podrobněji popíšu aktivity v tematickém celku Genderové stereotypy je uvozen vysvětlením pojmu gender a následují praktické úkoly. V prvním úkolu je několik příkladů uchazečů Výběrového řízení v celostátním deníku pro rubriky sport, zdraví a auto-moto. V metodice je podrobně popsáno, jak se má jaká aktivita uchopit. V případě našeho příkladového tématu Genderových stereotypů se jedná nejprve o seznamovací aktivitu, kde se žáci představují a vyjdou najevo jejich zájmy a žáci si uvědomí genderové rozdíly. K první aktivitě s názvem „Výběrové řízení“ je v metodice popsáno, že žáci mají za úkol rozhodnout, koho ve výběrovém řízení vybrali a svůj výběr mají zdůvodnit. Učitel se zaměřuje na otázky kritérií při výběru vedoucího, co u žáků výběr nakonec rozhodlo, zdali zvažovali pohlaví uchazečů, zdali rubrika nazvaná auto-moto automaticky předpokládá na vedoucího redakce muže, atd. Dále se žáci s vyučujícím baví o složení redakce. Ve druhé aktivitě s názvem „Kdo to psal?“ je cílem přivést žáky ke zjištění, že témata nelze dělit na „mužská“ a „ženská“. V aktivitě jsou tři novinové/časopisové články a jejich autoři jsou neznámí. Žáci si mají uvědomit, že genderové stereotypy se mohou podílet na našem rozhodování a hodnocení. (Rozum, 2008: s. 19) Toto byl příklad jednoho tematického celku, rozpracovaného v metodice Médiím rozumíme.

Práce s fotografií nebo videem je realizována ve výuce informačních technologií. Škola disponuje běžným technickým vybavením, ale ze zkušenosti je

známo, že pokud žáci potřebují videokameru nebo fotoaparát, využívají vlastní přístroje. Školní časopis na škole není. Velice dobře fungující Zastupitelstvo žáků vydává takzvané Zastupitelské děčko, což je list informující o zasedání Zastupitelstva a probíraných tématech a zveřejňuje úkoly pro třídnickou hodinu. Součástí je sloupek předsedkyně zastupitelstva, rubrika nazvaná Zuřivý reportér, Kalendárium a Interview s..., anketa, umělecké okénko a zprávy o sponzorovaném studentovi z Indie. Ve školním roce 2010/2011 Zastupitelských děček zatím vyšlo pět. Zastupitelské děčko je vedeno jako měsíční zpravodaj a je volně ke stažení na internetových stránkách školy. Měsíčník vydává Zastupitelstvo, redaktory jsou zastupitelé a šéfredaktorem Mgr. František Rozum. Z praktického hlediska je měsíčník dobře zvládnutý a má cíleně informativní charakter. Školní rozhlas nevysílá.

Perspektivy Mediální výchovy jsou plnohodnotné projekty, kdy se výstupem každého projektového dne stane konference, kde bude mít každá pracující skupina svůj stánek, ve kterém svou práci představí ostatním. V prvopočátku tak projekty zavedeny byly, ale kvůli velké náročnosti na pedagogický sbor a na čas, se od takového cíle ustoupilo, pomalu se k němu škola zase vrací. Ambice o osamostatnění Mediální výchovy jako výběrového předmětu není, projekt je dostatečně dobře zaveden a smysluplně naplňuje požadované výstupy a pokrývá všech sedm tematických okruhů průřezového tématu Mediální výchovy.

Domluva s panem zástupcem Rozumem byla kvůli jeho přílišné časové vytíženosti trochu komplikovaná, ale čas si udělal. Na schůzku byl připraven a poskytl veškeré informace. Školní vzdělávací program je volně k dispozici ke stažení v plné verzi na vkusných a profesionálně zhotovených stránkách školy. Velice kladně hodnotím iniciativu, s jakou se Mgr. Rozum pustil do realizace průřezového tématu Mediální výchova a vytvořil naprosto ojedinělý dokument – Metodiku a Pracovní sešit nazvaný Médiím rozumíme. Propracovanost dokumentů je perfektní a vyplývá přesně z požadavků školního prostředí. Dokumenty jsou takzvaně „šité“ na míru základní škole.

2.8. ZÁKLADNÍ ŠKOLA GRÜN WALDOVA 13, České Budějovice

<http://www.zsgrunwaldova.cz/>

informace poskytla Mgr. Dagmar Stoklasová, koordinátorka ŠVP

Průřezové téma Mediální výchova je na základní škole Grünwaldova realizováno pouze povinnou formou a to **integrací tematických okruhů mediální**

výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů. Někdy v kombinaci s projekty. Konkrétní příklad projektu ve Školním vzdělávacím programu – který mi byl dán k dispozici koordinátorem pro Školní vzdělávací program Mgr. Dagmar Stoklasovou – postihující téma Mediální výchovy specifikován není. Projekt, který by se věnoval pouze průřezovému tématu Mediální výchova, realizován není.

Průřezové téma Mediální výchova na prvním stupni. Tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení se objevuje na prvním stupni ve čtvrtém a pátém ročníku a tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti rovněž ve čtvrtém a pátém ročníku.

Na druhém stupni je tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení integrováno v šestém ročníku v rámci českého jazyka a literatury, v osmém ročníku v českém jazyce a chemii a v devátém ročníku v rámci předmětu fyzika. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality se na druhém stupni objevuje v rámci českého jazyka a literatury v šestém ročníku, v sedmém ročníku v rámci hudební výchovy a v devátém ročníku v dějepisu. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti se v šestém ročníku objevuje v rámci českého jazyka a výchovy ke zdraví. V sedmém ročníku v rámci technických prací, občanské výchovy, výtvarné výchovy a anglického jazyka. V devátém ročníku je integrován do předmětu výchova ke zdraví. Tematický okruh Tvorba mediálního sdělení je začleněn v šestém ročníku ve výtvarné výchově, v sedmém ročníku v anglickém jazyce a výtvarné výchově a v osmém ročníku v českém jazyce a literatuře.

Tematický okruh Práce v realizačním týmu, Stavba mediálních sdělení a tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení nebyl v podrobném rozpisu očekávaných výstupů jednotlivých předmětů nalezen. (Všechny tři tematické okruhy měly být obsaženy ve výuce od sedmého do devátého ročníku podle přehledové tabulky, ale v předmětovém rozpisu se v rámci žádného předmětu neobjevují. Pravděpodobně jsou tyto tematické okruhy realizovány formou projektu, popis projektů realizovaných školou, však nebyl poskytnut.)

Školní časopis na škole funguje, jmenuje se Grünwaldáček a vychází čtvrtletně, o jeho chod se stará vyučující českého jazyka. Hlavním tématem jsou sportovní úspěchy žáků školy. Školní rozhlas vysílá jednou za týden a také v něm žáci prvního i druhého stupně zveřejňují události uplynulého týdne a sportovní úspěchy.

Žádných zvláštních metodických podkladů k výuce nebo inspiraci do výuky využíváno není. Například na výuku výchovy k občanství je využíváno učebnic nakladatelství Fraus autorů Janošková D., Ondráčková M., Čechilová A., kde je Mediální výchova sporadicky součástí tematického celku, kde je mu věnována jedna dvoustrana. Žáci se tedy teorie dotknou pouze okrajově. Perspektivy do budoucna jsou spojit předmět mediální výchova s žurnalistikou, realizace však ztroskotává na zájmu ze strany pedagogů. Nenašel se nikdo, kdo by chtěl samostatný volitelný předmět učit.

Školní vzdělávací program je zmatečný a nedá se v něm jednoduše orientovat. V plném znění na internetových stránkách školy k dispozici není. Domluva s Mgr. Stoklasovou byla rychlá, schůzka proběhla prakticky okamžitě a materiály zahrnující problematiku Mediální výchovy měla připraveny. Materiály poskytnuté koordinátorkou pro Školní vzdělávací program byly v oblasti průřezového tématu Mediální výchova zcela nedostačující a zmatečné. Mgr. Stoklasová neuměla odpovědět na realizaci formou projektu. Materiály, které poskytla, byly údajně kompletní, ale tabulka integrace Mediální výchovy do předmětu neodpovídala navazujícímu podrobnému rozpisu v jednotlivých předmětech. Jako nedostačující hodnotím prakticky absentující metodickou podporu. Mediální výchova je součástí učebnic občanské výchovy nakladatelství Fraus velice okrajově. Zaškolení v oblasti Mediální výchovy neproběhlo. Výuku Mediální výchovy jsem konzultovala i se dvěma vyučujícími s aprobací občanská výchova a reakce byla chladná. Taková, že se Mediální výchova u nich „snad ani neučí“. Okrajový zájem o průřezová témata a zvláště Mediální výchovu přisuzuji faktu, že se jedná o sportovní školu, kde má velké množství žáků individuální plány kvůli kariéře sportovce a důraz je tedy na základní škole Grünwaldova kladen na jinou oblast vzdělávání.

2.9. ZÁKLADNÍ ŠKOLA KUBATOVA 1, České Budějovice

<http://www.zskucb.cz/>

informace poskytla Mgr. Miluše Malechová

Na základní škole Kubatova je průřezové téma Mediální výchova realizováno dvěma způsoby – **integrací tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů a projektem**. Integrace do výuky je využíváno u tematických okruhů receptivních činností, tedy Kritického čtení a vnímání mediálních sdělení, Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality, Stavba mediálních sdělení, Vnímání autora mediálních sdělení a Fungování a vliv médií ve společnosti.

V naplňování tematických okruhů produktivních činností Tvorba mediálních sdělení a Práce v realizačním týmu je využíváno projektů.

Na škole není striktně oddělen první a druhý stupeň, škola se snaží oba stupně co nejvíce propojovat ve spolupráci. Stejně je tomu i s Mediální výchovou, prakticky je naplňována od prvního do devátého ročníku. První tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení se objevuje ve druhém a třetím ročníku v českém jazyce, ve čtvrtém a pátém ročníku v českém a anglickém jazyce, v šestém ročníku v hodinách občanské výchovy v osmém ročníku v českém jazyce a v devátém ročníku je integrován do výuky českého jazyka a rodinné výchovy. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality se integruje ve druhém, třetím a čtvrtém ročníku v hodinách českého jazyka v pátém ročníku navíc v estetické výtvarné výchově. V šestém ročníku opět v českém jazyce a v devátém ročníku v českém jazyce a rodinné výchově. Tematický okruh Stavba mediálních sdělení je začleněn ve třetím, čtvrtém, pátém, šestém a devátém ročníku do hodin českého jazyka a ve třetím a pátém ročníku navíc ještě v hodinách anglického jazyka. Tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení je ve výuce začleněn ve čtvrtém ročníku ve vlastivědě a tělesné výchově, v pátém ročníku v českém jazyce a tělesné výchově, v šestém ročníku v občanské výchově a v devátém ročníku v českém jazyce. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti je ve Školním vzdělávacím programu integrován v prvním, druhém a třetím ročníku v hodinách českého jazyka, ve čtvrtém ročníku v českém jazyce a estetické výtvarné výchově, v pátém ročníku v českém a anglickém jazyce a estetické výtvarné výchově, v sedmém ročníku v hudební výchově a v devátém ročníku v českém jazyce a hudební výchově.

Ve všech devátých ročnících je navíc, v rámci předmětu český jazyk a literatura spojeným se slohem, vyhraněn jeden celý blok na konci vzdělávacího procesu, který je věnovaný pouze Mediální výchově. Pracuje se zde s působením reklamních sdělení, hodnocením počítačových her a dalšími složitějšími tématy.

Projektové dny probíhají ve dvou na sobě nezávislých projektech, ve kterých se zaměřují hlavně na tvorbu mediálních sdělení a práci v různorodých realizačních týmech, rozvíjena je tedy zároveň i osobnostní a sociální výchova. První projekt zakotvený ve Školním vzdělávacím programu nese oficiální název „Otevřená škola“, každý rok však má jiný tematický obsah. Přípravu a realizaci projektu mají na práci

převážně žáci všech tříd školy, tedy první až devátý ročník. Děti připravují program pro pozvanou veřejnost. Jedná se například o Vánoční jarmark, Sportovní hry, atd.

Druhý projekt nazvaný „Média“ mívá také každým rokem jiný tematický obsah. Mediálního projektu se účastní žáci čtvrtých a osmých ročníků a jsou rozdělováni tak, aby v realizačních týmech byli „namíchaní“. Jednotlivým týmům je přidělen patron a téma, které mají zpracovat. V průběhu semestru mají od zadání tématu přibližně dva měsíce na domluvu a přípravu s patronem. Před samotným projektovým dnem mívají žáci čtvrtých a osmých ročníků dva dny zvláštní rozvrh hodin. Během těchto dvou dnů probíhá v šesti hodinách intenzivní realizace projektu a finální příprava na projektový den. Součástí projektu je i povinnost přispět jedním listem do školního časopisu, kde musí tým svůj připravovaný program představit. Důraz je kladen na skupiny dětí sestavených podle různého věku a pohlaví. Ve školním roce 2010/2011 je realizován čtvrtý ročník projektového dne. Předchozí projekty nesly název: Žijeme v Evropské unii, 2008 – rok XXIX. letní olympiády a Jubilea roku 2010. Čtvrtý připravovaný projekt nese název Život na rovníku. Projektový den bude realizován ke dni dětí 1. 6. 2011. Realizační týmy mají za povinnost vytvořit upoutávku na svůj program (např. možnost hlášení ve školním rozhlasu), přispět do školního časopisu a vytvořit stánek na školním hřišti, kde na projektovém dni budou prezentovat svou práci. Letošní projekt má za úkol vytvořit u každého stánku soutěže pro ostatní děti školy na zpracovávané téma. Jednou z patronů a koordinátorkou Školního vzdělávacího programu je Mgr. Miluše Malechová, která vidí ve spojení čtvrtých a osmých ročníků velký přínos pro žáky i učitele. Starší žáci se na chodbě na mladší nevytahují a mladší žáci se starších nebojí. Pro vyučující na druhém stupni je přínosem seznámit se s žáky ještě před jejich vchodem na druhý stupeň a pro vyučující z prvního stupně je přínosná zpětná vazba a opětovné shledání s bývalými žáky při další práci.

Podkladem pro začleňování průřezového tématu Mediální výchova do Školního vzdělávacího programu bylo školení Marka Mičienky a jeho metodická příručka Rozumět médiím včetně audio CD-ROMu náležícího k metodice.

Školní časopis se nazývá Školní občasník a vychází nejméně dvakrát do roka. Zvláštní vydání bývá u příležitosti mediálního projektového dne, kde žáci všech týmů prezentují svou práci. Stálou redakci vedou vyučující českého jazyka a redakce se schází v případě, že je potřeba zpracovat další vydání.

Rozhlasové vysílání na škole není realizováno z technických důvodů. Vysílat může jen o přestávkách a školní rozhlas je zaveden pouze do tříd, děti o přestávkách nebývají ve třídách, ale na chodbě a tam rozhlas není slyšet. Žáci však z vlastní iniciativy chtěli rozhlasové vysílání na škole zavést. Technické vybavení jako videokamera, fotoaparáty atd. jsou žákům k dispozici, žáci však mívají vybavení vlastní. Školní technikou spíše jeden z učitelů dokumentuje akce školy.

Perspektivy na vytvoření samostatného předmětu ve škole nejsou, mediální projekt je velice dobře připraven a plně vyhovuje požadavkům Rámcového vzdělávacího programu.

Domluva osobní schůzky byla realizována přes Mgr. Ženčuchovou, za kterou mě poslalo vedení školy, a ta mě odkázala na Mgr. Malechovou. Na smluvenou schůzku byla paní učitelka velice dobře připravena, měla pro mě nakopírované začlenění Mediální výchovy do předmětu i podrobný popis realizovaných projektů. Školní vzdělávací program totiž na internetových stránkách školy k dispozici není. Mgr. Malechová je seriózní, vstřícná a příjemná osoba, komunikace s ní byla bezproblémová, mluvila k věci a odpovídala na všechny mé dotazy. Kladně hodnotím především propracovanost projektových dnů a různorodé skupiny dětí, které jsou na projektových dnech namíchány napříč ročníky. Prohlubuje se tak snášenlivost mezi žáky navzájem a pozitivně toto rozdělení působí i na vyučující na škole, seznamují se s žáky z prvního stupně, kteří se za nimi teprve chystají. Na škole je dobře zkoordinovaná integrace do předmětu s projektovým vyučováním v oblasti Mediální výchovy.

2.10. CÍRKEVNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA RUDOLFOVSKÁ 23, Č. Budějovice
<http://www.bigy-cb.cz/czs/>

informace poskytla Martina Hronková, učitelka

Církevní základní škola má ve svém Školním vzdělávacím programu zakotvené průřezové téma Mediální výchova **integrací tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů**. Ve Školním vzdělávacím programu je věta „Průřezové téma Mediální výchova naplňujeme v předmětu český jazyka literatura v osmém a devátém ročníku.“ V osmém a devátém ročníku v českém jazyce a literatuře je naplňována „celá“ Mediální výchova, tedy nejspíš všechny tematické okruhy.

Po podrobném přezkoumání Školního vzdělávacího programu se v učebních osnovách jednotlivých předmětů Mediální výchova přeci jen ještě objevuje.

V informačních a komunikačních technologiích se objevuje od pátého do devátého ročníku, v pátém ročníku pouze v tematických okruzích receptivních činností a v devátém ročníku pouze v tematických okruzích produktivních činností, v ostatních jsou začleněny všechny tematické okruhy. V hodinách dějepisu je to v osmém ročníku tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti stejně jako v devátém ročníku, kde je navíc tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality. V předmětu občanská výchova se průřezové téma Mediální výchova objevuje v osmém a devátém ročníku v tematických okruzích Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení a Fungování a vliv médií ve společnosti. V hudební výchově je Mediální výchova naplňována v prvním až třetím ročníku tematickým okruhem Vnímání autora mediálních sdělení, v sedmém a devátém ročníku tematickým okruhem Fungování a vliv médií ve společnosti. Ve výtvarné výchově se průřezové téma Mediální výchova objevuje od prvního do devátého ročníku naplňováním tematického okruhu Tvorba mediálního sdělení.

Projektové dny na Církevní základní škole neprobíhají a Mediální výchova jako samostatný předmět připravován není. Mediální výchova je začleněna pouze v rámci integrace do předmětu, jak to vyžaduje Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání. Tematicky se Mediální výchova v rámci českého jazyka zaměřuje hodně na reklamu, její funkce, Radu pro reklamu a sociální síť typu Facebook, dále rozlišení mezi bulvárním a seriózním tiskem a problematikou, jak nakládat s internetem.

Martina Hronková byla proškolená v oblasti Mediální výchovy a z tohoto školení také čerpá podklady pro realizaci vyučovacích hodin s tematikou Mediální výchovy. Neposkytla však jméno školitele. Dále se odkazuje při přípravě vyučovacích hodin na metodický portál rvp.cz, kde jí slouží k inspiraci pracovní listy.

Na škole není realizován školní časopis, ani rozhlasové vysílání.

V oblasti výběrových předmětů a kroužků je škola výhradně zaměřena na výuku cizích jazyků a přípravu pro následné studium na Biskupském gymnáziu, dále na výuku etiky a náboženství. Z toho plyne okrajový zájem o vzdělávání v oblasti mediální výchovy. Školní vzdělávací program není k dispozici ke stažení na webových stránkách školy. Školní vzdělávací program je celkově v oblasti průřezových témat zmatečný a nekonkrétní. Ochota poskytnout informace ze strany vedení školy byla, přijetí ze strany Martiny Hronkové bylo bezprostředně po prvním telefonátu. Na poskytnutí Školního vzdělávacího programu jsem musela čekat delší dobu, ale nakonec byl

poskytnut prostřednictvím emailové pošty. Absence metodické podpory je zřejmá, vyučující se opírají o pracovní listy a příklady vedení hodin zveřejňovaných na metodickém portálu www.rvp.cz. Martina Hronková by byla ráda, kdyby se Mediální výchova stala samostatným předmětem a učitelé se mohli žákům věnovat hlavně v oblasti bezpečného užívání internetu a síťových médií, má pocit, že jsou žáci v této oblasti dostatečně nevzdělaní. Taková tendence na základní škole však zatím není, časová dotace na hodiny je věnována téměř výhradně výuce cizích jazyků.

2.11. ZÁKLADNÍ ŠKOLA J. Š. BAARA, České Budějovice

<http://www.zsbaara.cz/>

oslovena byla Mgr. Jaroslava Interholcová

Školní vzdělávací program má škola volně přístupný na webovém portálu. Byl použit a zpracován bez vědomí vedení základní školy. Ve Školním vzdělávacím programu je podrobně popsána **integrace tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů.**

Tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení je integrován v šestém ročníku v českém jazyce, informatice a výchově ke zdraví, v sedmém ročníku ve výchově ke zdraví. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality je integrován ve druhém ročníku v českém jazyce, ve třetím ročníku v informatice, v šestém ročníku ve výchově k občanství, informatice a výchově ke zdraví. V sedmém ročníku ve výchově ke zdraví, v osmém a devátém ročníku v českém jazyce. Tematický okruh Stavba mediálních sdělení je v třetím a čtvrtém ročníku integrován do výuky českého jazyka, v šestém ročníku do informatiky a v devátém ročníku do českého jazyka. Tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení je ve třetím a čtvrtém ročníku integrován do výuky českého jazyka, v šestém ročníku do informatiky, v osmém ročníku do českého jazyka a v devátém ročníku do výtvarné výchovy. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti je ve třetím ročníku integrován do informatiky, ve čtvrtém a pátém ročníku do českého jazyka a v šestém ročníku do výchovy k občanství. Tematický okruh Tvorba mediálního sdělení je v pátém ročníku integrován do vzdělávacího obsahu předmětu český jazyk, v šestém ročníku do informatiky a výtvarné výchovy, v sedmém ročníku do výtvarné výchovy, v osmém a devátém ročníku do českého jazyka a výtvarné výchovy. Tematický okruh Práce v realizačním týmu je ve čtvrtém ročníku integrován do hudební výchovy, v šestém

ročníku do anglického jazyka a informatiky, v sedmém ročníku do anglického jazyka, v osmém a devátém ročníku do českého jazyka a anglického jazyka.

Mgr. Jaroslava Interholcová byla oslovena jako koordinátorka Školního vzdělávacího programu. Odmítla spolupracovat s diplomantkou Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity. Vedení školy mě na můj opakovaný pokus o domluvení si schůzky opět odvolalo na magistru Interholcovou, což nevedlo k žádné domluvě. Školní vzdělávací program v úplném znění základní škola k dispozici veřejně na internetových stránkách má, dovolila jsem si ho tedy zpracovat v oblasti průřezového tématu Mediální výchova ve své diplomové práci. Více informací, ale nebylo možné od vedení školy, ani od koordinátorky pro Školní vzdělávací program získat.

2.12. ZÁKLADNÍ ŠKOLA NERUDOVA 810/9, České Budějovice

<http://www.zsnerudova.cz/>

oslovena byla Mgr. Miriam Kubů, zástupkyně pro druhý stupeň, koordinátorka Školního vzdělávacího programu

Ve Školním vzdělávacím programu, který je volně k dispozici v plném znění na internetových stránkách základní školy, je podrobně popsána **integrace tematických okruhů mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů.**

Tematický okruh Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení je integrován v pátém ročníku do vlastivědy, v šestém ročníku do občanské výchovy, v sedmém ročníku ve využití digitálních technologií, v osmém ročníku ve fyzice a využití digitálních technologií a v devátém ročníku v českém jazyce, informatice a zeměpisu. Tematický okruh Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality je ve čtvrtém ročníku integrován do českého jazyka, v sedmém ročníku do využití digitálních technologií, v osmém ročníku ve fyzice a využití digitálních technologií a v devátém ročníku v informatice, občanské výchově a zeměpisu. Tematický okruh Stavba mediálních sdělení se objevuje v sedmém a osmém ročníku ve využití digitálních technologií, v devátém ročníku v českém jazyce a informatice. Tematický okruh Vnímání autora mediálních sdělení je v prvním, druhém, třetím a čtvrtém ročníku integrován do výuky hudební výchovy, v pátém ročníku do výuky hudební výchovy a českého jazyka. Tematický okruh Fungování a vliv médií ve společnosti je v pátém ročníku integrován do výuky přírodovědy, v šestém ročníku do občanské výchovy, v sedmém a osmém ročníku do využití digitálních technologií a v devátém ročníku do informatiky,

občanské výchovy a hudební výchovy. Tematický okruh Tvorba mediálního sdělení je v pátém ročníku integrován do výuky českého jazyka, v šestém ročníku do matematiky, v sedmém a osmém ročníku do využití digitálních technologií, v devátém ročníku do informatiky. Tematický okruh Práce v realizačním týmu je ve třetím ročníku integrován do výuky německého jazyka, ve čtvrtém ročníku do výuky německého a českého jazyka, v pátém ročníku do německého jazyka a vlastivědy, v šestém ročníku do matematiky a v osmém ročníku do využití digitálních technologií.

Při telefonickém rozhovoru se zástupkyní pro druhý stupeň základní školy Mgr. Miriam Kubů, která byla oslovena jako koordinátorka Školního vzdělávacího programu, bylo vysvětleno, že na diplomanty učitelé nemají čas. Školní vzdělávací program je k nahlédnutí v plné verzi na webu školy, dovolila jsem ti jej tedy použít a zpracovat průřezové téma Mediální výchova do diplomové práce. Více informací nebylo poskytnuto, osobní schůzka s kýmkoliv ze školy mi nebyla doporučena vedením školy s ohledem na časové vytížení pedagogických pracovníků. Školní vzdělávací program je zpracován dobře a je přehledný, Mediální výchova je rozpracována po jednotlivých tematických okruzích.

2.13. ZÁKLADNÍ ŠKOLA O. NEDBALA, České Budějovice

<http://www.zsonedbala.cz/>

oslovena byla Mgr. Věra Nesrovnalová, zástupkyně ředitele pro druhý stupeň

Po telefonickém hovoru se zástupkyní pro druhý stupeň základní školy jsem nejprve byla odkázána na magistru Havrdovou. Magistru Havrdovou jsem se snažila kontaktovat telefonicky, poté i emailovou poštou. Nedostala jsem odpověď. Navštívila jsem tedy vedení školy. Paní zástupkyně pro druhý stupeň, Mgr. Nesrovnalová nebyla ochotna poskytnout informace týkající se průřezového tématu Mediální výchova s odvoláním se na nedostatek časových možností. Vysoká škola „neustále posílá“ diplomanty s nejrůznějšími anketami a dotazníky a na to učitelé nemají čas.

V dokumentech školy na webovém portálu nebyl Školní vzdělávací program nalezen a ani mi nebyl poskytnut vedením školy.

2.14. VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Ze třinácti oslovených základních škol v Českých Budějovicích a Prachaticích, deset přistoupilo na spolupráci a tři základní školy spolupráci odmítly. Ze dvou škol, které spolupráci odmítly, jsem získala informace pouze o formě realizace průřezového tématu Mediální výchovy. Ze třetí školy, která odmítla spolupráci, jsem neobdržela informace žádné. Budu tedy hodnotit výsledné informace z dvanácti dotazovaných škol.

Nejčastější forma realizace průřezového tématu Mediální výchova je na všech dvanácti základních školách prostřednictvím integrace tematických okruhů Mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů. Tato forma vyplývá z Rámcového vzdělávacího programu jako povinná. Na šesti dotazovaných základních školách probíhá integrace do předmětu v kombinaci s realizací formou projektu. Pouze na dvou školách je k těmto dvěma formám realizace navíc Mediální výchova realizována jako doplňující volitelný předmět a zájmový útvar. Ve dvou případech je Mediální výchova zařazena také do vzdělávacího obsahu volitelného předmětu dramatická výchova a v jednom případě je Mediální výchova součástí společenskovedního semináře.

Na šesti základních školách, z celkových dvanácti spolupracujících, proběhlo zaškolení části pedagogického sboru v oblasti Mediální výchovy. Jednalo se vždy o školení pod vedením Marka Mičienky. *„Publikace „Rozumět médiím“ autorů Marka Mičienky, Jana Jiráka a kol., s podtitulem „Základy mediální výchovy pro učitele“ patří mezi první české učební materiály určené k výuce průřezového tématu Mediální výchova. Brožura vznikla v rámci projektu Rozumět médiím (ukončen v roce 2008) za finanční podpory Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky. Vydala ji nezisková organizace Partners Czech, o. p. s. za spolupráce Centra pro mediální studia Univerzity Karlovy Fakulty sociálních věd.“* (Tošnerová, Revue pro média, 2. 4. 2011)

Nejčastěji používaná metodická příručka je v šesti případech „Rozumět médiím“ autorů Marka Mičienky, Jana Jiráka a kol., dále je to ve třech případech projekt „Jeden svět na školách“ a v jednom případě projekt „Varianty“ obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni. Ve dvou případech se vyučující inspiruje na metodickém portálu rvp.cz a v jednom případě je využíváno metodické příručky „Mediální výchova“ autorů Jana Pospíšila a Lucie Sáry Závodné. V jednom případě – základní škola Dukelská v Českých Budějovicích – využívá vlastní autorské metodiky „Médiím rozumíme“

Františka Rozuma a kol. Základní škola Národní v Prachaticích využívá též vlastních, proškolenými pedagogy sestavovaných, pracovních listů.

Každá ze školy disponuje technickým vybavením, potřebným pro tvorbu školních časopisů, nebo dokumentaci o akcích školy (Fotoaparát, videokamera, diktafon,...). Pouze dvě školy mají kompletně vybavené multimediální studio, ve kterém je realizováno vyučování volitelného předmětu Mediální výchova (Základní škola Národní, Prachatice) a probíhá tam činnost zájmových útvarů (Základní škola Vodňanská, Prachatice). Multimediální studia byla realizována za pomoci grantu Evropských a sociálních fondů.

Školní časopis je realizován většinou vyučujícími českého jazyka a to na šesti ze všech dvanácti spolupracujících základních škol. Rozhlasové vysílání funguje pravidelně celkem na třech základních školách.

Školní vzdělávací program je volně k dispozici na internetových stránkách celkem šesti ze třinácti dotazovaných základních škol. Většinou je umístěný v sekci dokumenty školy nebo dokumenty ke stažení.

Na základě výzkumu lze soudit, že nejčastější forma zařazení průřezového tématu do Školních vzdělávacích programů probíhá kombinací integrace tematických okruhů Mediální výchovy do vzdělávacího obsahu vybraných vyučovacích předmětů a projektu. Tato metoda se podle vyučujících jeví jako nejvhodnější a nejosvědčenější. Integrace do předmětu zajišťuje, že vzděláváním v oblasti Mediální výchovy budou „postiženi“ všichni žáci školy a projektová výuka umožňuje praktické propojení znalostí a teoretických poznatků v této vzdělávací oblasti. Mezi klíčové předměty, ve kterých jsou integrovány tematické okruhy receptivních i produktivních činností průřezového tématu Mediální výchovy, patří dozajista český jazyk a literatura. „*Pokud má učitel české jazyka k mediální výchově vztah, může ji velice dobře, a to již na prvním stupni, propojit s výukou jednotlivých žánrů. Může například vybírat ukázky textů z novin a časopisů odlišného zaměření a porovnávat je vzhledem k tomu, pro jaké čtenáře jsou tiskoviny určeny, a zároveň dávat žákům možnost, aby se sami vnímali jako součást určitého publika.*“ (Doubrava, Učitelské Noviny 2006) Dále je to výchova k občanství a dějepis z oblasti Člověk a společnost a v oblasti Umění a kultury je to výtvarná a hudební výchova.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývá problematikou nové vzdělávací koncepce – Mediální výchovou. V návaznosti na Rámcový vzdělávací program, který se stal závazným kurikulem pro základní vzdělávání, začaly vznikat Školní vzdělávací programy. Od roku 2005 v České republice na všech základních školách a nižších stupních gymnázií vešly v platnost Školní vzdělávací programy. Školy si je sestavovaly samy podle pravidel zveřejněných v Manuálu pro tvorbu Školních vzdělávacích programů. Školní vzdělávací programy odstranily povinné vyučovací osnovy, kladou důraz na klíčové kompetence žáků a zavedly nové oblasti vzdělávání. Od roku 2005 jsou povinnou součástí základního vzdělávání takzvaná průřezová témata, která reprezentují aktuální problémy současného světa. Mediální výchova je jedním ze šesti průřezových témat. Jak bylo uvedeno, Mediální výchova reprezentuje aktuální problémy současného světa. Proto se mediální gramotnost stává důležitou součástí vzdělaného člověka.

Dnešní modernizované školství má žákům vysvětlit, že ne všechno, co vidí v televizi je dobré a pravdivé. Má žáky naučit kriticky přijímat televizní zpravodajství, umět rozlišit mezi bulvárním a seriózním tiskem, pochopit zákonitosti komunikace přes internet a nástrahy kybernetického světa. Mnohdy naivní a přehnaně důvěřivé děti, si neumí uvědomit nebezpečí, které se může skrývat prakticky za jakýmkoliv „kliknutím myši“.

Vyvíjející se svět a technologický pokrok. Existence v současnosti tolik oblíbených síťových médií, které jsou revolucí na poli mezilidské komunikace a nástrahy s jejich užíváním spojené. Uživatelé jsou převážně mladí lidé, dospívající, ale v nezanedbatelném počtu také malé děti. Právě ty jsou často obětmi projevů patologického chování jiných uživatelů. Mohou být obtěžovány, zneužívány v nejhorším případě jejich důvěřivost a naivita může vést k vážnému ublížení na zdraví nebo dokonce k smrti.

Problémem současného školství je také kyberšikana, kterou se zabývám v jedné z kapitol první části své práce. Kyberšikana žáků, ale i učitelů a opora v legislativě a možnost obrany obětí kybernetických útoků.

Vzhledem k tomu, že vzdělávání se v oblasti médií není samozřejmé a průřezové téma Mediální výchova je jedno z nejnáročnějších na přípravu, popisuji v poslední kapitole první části práce možnosti dalšího vzdělávání pedagogů. Toto vše je podrobně popsáno v první části práce.

Druhá část práce je vlastní výzkum. Jedná se o analýzu současného stavu Mediální výchovy na vybraných školách Jihočeského kraje. Konkrétně bylo osloveno třináct základních škol. Deset z nich v Českých Budějovicích a tři základní školy v Prachaticích. Plně spolupracovalo deset základních škol ze třinácti oslovených. Každé základní škole věnuji jednu kapitolu a podrobně mapuji stav Mediální výchovy, její způsoby realizace, technické zázemí, metodickou a materiální podporu, proškolení pedagogických pracovníků a zakotvení Mediální výchovy ve Školním vzdělávacím programu. Na konci každé kapitoly je subjektivní hodnocení školy a její realizace Mediální výchovy, klady a nedostatky a perspektivy dalšího vyučování. Použita byla metoda obsahové analýzy Školního vzdělávacího programu, rozhovor s učiteli a obsahová analýza školních časopisů.

Úkolem učitele nového věku je mimo jiné ukázat obraz mediálního světa a reality, upozornit na nebezpečí spojená s užíváním internetu, vzdělat žáky v oblasti médií a prohloubit v nich zájem o fungování médií. Utvářet osobnost, která bude plnohodnotnou součástí mediálního i reálného světa 21. století. Bude umět kriticky přijímat informace, rozlišovat mezi fiktivními a pravdivými sděleními, bude rozumět „řeči“ reklamy. Bude se umět zapojit do světa práce a médií.

Mediální výchova má za úkol utvářet mediálně gramotného člověka. Mediálně gramotný člověk je moderním, poučeným a informovaným člověkem. Člověkem chápajícím zákonitosti fungování současného mediálního světa.

RESUME

This graduation thesis is focused on a new educational conception – Media Education, in connection with Framework Education Program which came to be obligatory for basic education. Due to a new framework there begin also new School Education Programs. Since 2005 School Education Programs came into force into every basic and secondary school. According to School Education Program Manual schools have created the Programs themselves. School Education Program replaced the former Education Synopses. It emphasises the key competences and establishes a new area of education. Cross-sectional topics represent current issues of a contemporary world. Since 2005 the Cross-sectional topics are compulsory for basic education. Media Education is one of the six Cross-sectional topics. As mentioned above, it represents topical issues of contemporary world. That is why the medial intelligence has become such important for educated people.

Today modernized educational system explains to its pupils: there is not everything correct or true on television. It should teach the learners to judge a correctness of the news on television, to be able to distinguish a tabloid press form a quality newspaper and understand the principles of a communication via the Internet and the wiles of cybernetic world. There might be many naive and extremely trustful children who cannot realize how dangerous a single “mouse click” is.

The progressive technology in the world, the existence of so much popular web media- a human communicational revolution and its risk while using it, all that should be included in Media Education. Mostly young and teenage children use the media but it must be mentioned that many little children too. Especially those are the victims of a pathological behaviour of other users. They can be bothered, abused and in the worst case their simplicity and credulity may cause their bodily harm or even a death.

Other issue of contemporary education is also a Cyber Bullying which is dealt in one of the chapters in the first part of the thesis. The defence of Cyber Bullied pupils and teachers must be legally supported. Considering Media Education, a Cross-sectional topic, as one of the most demanding subjects to be taught and prepared for, some possibilities of teachers’ further education are described in the last chapter of the first part of this thesis. This all is written in detail in the first part of the thesis.

The second part of the thesis is the research itself. It deals with the topical situation of Media Education in selected schools in South Bohemian region. There were

asked thirteen basic schools. Ten schools in České Budějovice and three schools in Prachatice. Ten out of thirteen basic schools were fully involved. There is one chapter dedicated to every school where the Media Education is mapped carefully. The research was focused on a subject realisation, technical, methodical and material support, education training of teachers and a position of Media Education in School Education Program. Every chapter is concluded with an attitudinal evaluation of the school, its realization of Media Education, its positive and negative sides and a perspective into a further education.

The new age teacher's task is to show the contrary of medial world and reality, to warn of a danger while using the Internet, to teach pupils in the area of media and make them being interested in media itself. The teacher forms a personality who participates sufficiently in a medial and objective world of 21st century. Educated people will be able to receive any information and select fictive or true statements. They will understand the true meaning of slogans used in commercials. They will be able to join the branch of media.

The aim of Media Education is to create medially intelligent person. A medially educated person is modern, instructed and informed man, who understands a medial current world and its principles.

ZDROJE

JIRÁK Jan, KÖPPLOVÁ Barbara. 2007. *Média a společnost*. Praha: Portál

ROZUM František a kol. 2008. *Médiím rozumíme*. Základní škola Dukelská 11: České Budějovice: s. 19–21

JEŘÁBEK Jaroslav a kol. 2005. *Manuál pro tvorbu Školního vzdělávacího programu*. VÚP: Praha,
dostupné z www: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2010/02/Manual_SVP-ZV.pdf>

JEŘÁBEK Jaroslav a kol. 2007. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. VÚP: Praha
dostupné z www: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>

KREJČÍ Veronika, KOPECKÝ Kamil. 2009-2010. *Nebezpečí elektronické komunikace*. Olomouc
dostupné z www: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/27-vyzkumne-zpravy>

KREJČÍ Veronika, KOPECKÝ Kamil. 2010-2011. *Nebezpečí elektronické komunikace 2*. Olomouc
dostupné z www: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/27-vyzkumne-zpravy>

KREJČÍ Veronika. 2010. *Kyberšikana - kybernetická šikana*. Olomouc
dostupné z www: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/22-odborne-studie>

KREJČÍ Veronika, KOPECKÝ Kamil. 2010. *Rizika virtuální komunikace, příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc

dostupné z www: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/cat_view/23-tiskoviny>

PILÁŘ Jiří. 2004. *Pravidla pro děti a rodiče k bezpečnějšímu užívání internetu*. MŠMT: Praha

dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/pravidla-pro-rodice-a-deti-k-bezpecnejsimu-uzivani-internetu>>

Změnový list k RVP ZV

dostupný z www: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/Zmenovy-list_RVP-ZV.pdf>

Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., s účinností od 1. 1. 2011

dostupný z www: <<http://www.propravo.cz/trestni-zakonik/>>

ŠVP ZV, Základní škola Prachatice, Národní 1018

dostupné z www:

<http://www.prachatice.cz/narodka/docs/prilohy/07/12/17120715433200/01_SVP.pdf>

Nachlingerová. 2006. *Tradice mediální výchovy v ZŠ Prachatice, Vodňanská 287:*

Prachatice

dostupné z www:

<<http://www.vodnanka.cz/.dokumenty/Tradice%20medialni%20vychovy%20-%20mimoradne%20vydani%20skolniho%20casopisu.PDF>>

BOLKOVÁ Hana. 2009. *Začleňování průřezových témat do výuky*. ZŠ Národní:

Prachatice

dostupné z www:

<http://www.prachatice.cz/narodka/index.html?p=projekty_esf_detail&A=251>

Časopisy, noviny

RYBÁŘ Jan. *Spáchal jsem facebookovou sebevraždu*. Reflex, 52-10. 2010

KOČÍ Petr. *Tenkrát na Harvardu*. Strategie, 4010. 2010

HOMOLOVÁ Marie. *Ne, ne já tě nešmíruju. Chci tě jen chránit*. Víkend, Společnost 17. 28. 11. 2009

KLIMEŠ David. *Děti utíkají do kyberprostoru*. MF Dnes, Kavárna. 7. 1. 2006

VODIČKA Milan. *L... O..., pípl internet*. MF Dnes, Publicistika. 30. 10. 2009

PEHE Jiří. *Humbuk, Facebook a demokracie*. MF Dnes, Kavárna. 1. 8. 2009

BŘEZINOVÁ Kristina. *Já, anonym český internetový!*. MF Dnes, Kavárna. 29. 1. 2011

DOUBRAVA Lukáš. Mediální výchova – Nové téma ve výuce. Učitelské noviny 44/2006, Sonda.

Internetové stránky

<http://medialnivychova.fsv.cuni.cz> (2. 2. 2010)

<http://clanky.rvp.cz/> (2. 2. 2010)

Hvízd'ala Karel, *Pozor, generace Facebooku se politizuje*

<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/karel-hvizdala.php?itemid=9695> (4. 5. 2010)

Lipold Jan, *Blogy politiků troubí do voleb. Co na to redakce?*

<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/redakce-aktualne.php?itemid=9418> (18. 1. 2011)

Chtěli vyhrát iPhone, teď volí na Facebooku Paroubka

<http://aktualne.centrum.cz/zpravy/kuriozity/clanek.phtml?id=656937> (3. 1. 2010)

Suchá Veronika, *Studentka urazila učitelku na Facebooku, čeká ji trest*

<http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=659836> (5. 5. 2010)

Suchá Veronika, *Šikana učitelů na Facebooku: Nadávky i módní policie*
<http://aktualne.centrum.cz/domaci/spolecnost/clanek.phtml?id=660192> (5. 5. 2010)

Michna Vladimír, *Facebooková generace trpí abstáky jako narkomani, potvrdili vědci*
<http://www.novinky.cz/veda-skoly/221179-facebookova-generace-trpi-abstaky-jako-narkomani-potvrdili-vedci.html> (2. 1. 2011)

Honus Aleš, *Muž v Ostravě svedl dítě přes internet k sexu, poté i k prostituci*
<http://www.novinky.cz/krimi/222883-muz-v-ostrave-svedl-dite-pres-internet-k-sexu-pote-i-k-prostituci.html> (20. 1. 2011)

Známost teenagerů přes Facebook skončila vraždou, ČTK
<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/222558-znamost-teenageru-pres-facebook-skoncila-vrazdou.html> (17. 1. 2011)

Vrah vylákal svou oběť přes Facebook, rei
<http://www.novinky.cz/zahranicni/svet/200524-vrah-vylakal-svou-obet-pres-facebook.html> (17. 5. 2010)

<http://www.c-budejovice.cz/cz/skolstvi-zdravotnictvi-socialni-pece/vzdelavani-a-veda/stranky/zakladni-skoly.aspx> (13. 8. 2010)

Revue pro média, Tošnerová Blažena
<http://fss.muni.cz/rpm-blog/index.php?/archives/212-Marek-Miiienka,-Jan-Jirak-a-kol.-Rozumt-mediim.html> (2. 4. 2011)

Další zveřejněné odkazy

<http://www.saferinternet.cz>

<http://www.vuppraha.cz>

<http://www.bezpecnyinternet.cz>

<http://www.clovekvtisni.cz>

<http://www.msmt.cz>

<http://www.romanovodori.cz>

<http://www.e-bezpeci.cz>

<http://www.rvp.cz>

<http://medialnivychova.fsv.cuni.cz>